

**Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus
Jelentése
az AJB-1603/2016. számú ügyben**

Előadó: dr. Rostás Rita
dr. Fliegauf Gergely
dr. Gilányi Eszter
dr. Gurbai Sándor
dr. Gyórfy Zsuzsanna
dr. Izsák Gábor
dr. Izsó Krisztina
dr. Sárközy István
dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet
dr. Török Tamás

1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) „célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól”.¹ A Jegyzőkönyv 3. cikke szerint valamennyi „részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében”.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében 2015. január 1-jétől az alapvető jogok biztosa látja el a Jegyzőkönyv 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus (a továbbiakban: NMM) feladatait, melynek teljesítése során a fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot panasz vagy beadvány hiányában is rendszeresen vizsgálja.²

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés értelmében „az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a) a gyermekek ... valamint d) a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére”, így az NMM kiemelt figyelmet szentelt az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményben foglalt rendelkezések és az egyezménnyel kapcsolatos iránymutatások megvalósulásának ellenőrzésére. A gyermekek életkorából, valamint alacsony szintű jog- és érdekérvényesítési képességéből adódó kiszolgáltatottsága fokozottan érvényesül abban az esetben, ha fejlődésüket a családjuk nem képes megfelelő módon biztosítani, így nevelésükről a gyermekvédelmi szakellátás keretében az állam gondoskodik. Az utóvizsgálat jellegű látogatás helyszínéül választott Cseppkő Gyermekotthonban (a továbbiakban: Otthon) (1025 Budapest, Cseppkő u. 74.) normál- és különleges szükségletű szakellátásba vett gyermekek élnek integráltan. Az Otthon működését már több esetben vizsgálta az alapvető jogok biztosa. Az egyes nevelők, otthonvezetők bánásmódját sérelmező panaszok alapján indult vizsgálatok³ mellett, az Otthon hivatalból indított átfogó⁴ és utóvizsgálat⁵ helyszíne is volt 2011-ben.

¹ Jegyzőkönyv 1. cikk.

² Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 39/A. § és 39/B. § (1) bekezdés.

³ OBH 3804/2009., AJB-3540/2011. számú jelentések.

⁴ AJB-316/2011. számú jelentés.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv alkalmazásában szabadságelvonást jelent valamely személy elhelyezése „olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.”⁶ Az otthont nyújtó intézményekben való azonnali elhelyezést a gyámhatóság vagy más beutaló szerv fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatával ideiglenes jelleggel biztosítja olyan esetekben, ha a gyermek felügyelet nélkül maradt, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti.⁷ Ezen túlmenően a gyámhatóság a gondozási hely megjelölésével, határozatával a gyermeket nevelésbe veszi, ha úgy ítéli meg, hogy a család számára az alapellátás keretében biztosított szolgáltatásokkal, és a védelemben vétellel nem lehetett megszüntetni a gyermek veszélyeztetését.⁸ Ha a gyermek a kijelölt gondozási helyéről engedély nélkül eltávozik, vagy oda a számára előírt időpontban nem tér vissza, az ellátást nyújtónak intézkednie kell. Tizennégy éven aluli, vagy betegsége, fogyatékosága miatt magáról gondoskodni nem tudó gyermek esetében haladéktalanul, egyéb esetben 24 órán belül meg kell keresnie az illetékes rendőri szervet az engedély nélkül távol lévő gyermek felkutatása érdekében.⁹ Mindezek alapján az Otthon olyan hely, ahol valamely hatóság – a gyámhatóság – embereket foszt meg a személyes szabadságuktól, vagyis a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási hely.

1.3. Az érintett alapvető jogok

- *A jogállamiság elve:* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk];
- *A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma:* „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés];
- *A szabadsághoz való jog:* „Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyes biztonsághoz. Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani...” [Alaptörvény IV. cikk];
- *A magánélet tisztességben tartásához valamint a személyes adatok védelméhez való jog:* „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tisztességben tartsák. Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez...” [Alaptörvény VI. cikk (1), (2) bekezdés];
- *Az oktatáshoz való jog:* Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú ... oktatással ... biztosítja. [Alaptörvény XI. cikk (1), (2) bekezdés];
- *A tulajdonhoz való jog:* „Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez.” [XIII. cikk];
- *A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség biztosítása:* „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. ... Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (2), (4) és (5) bekezdés];

⁵ A JB-457/2011. számú jelentés.

⁶ Jegyzőkönyv 4. cikk 2. pont.

⁷ Vö.: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 72. § (1) bekezdés.

⁸ Vö.: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 78. § (1) és (2) bekezdés; 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 102. §.

⁹ A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998 (IV.30.) NM rendelet 86. § (1) és (2) bekezdés.

- *A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés].
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].
- *Panaszjog:* „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely közhatalmat gyakorló szervhez.” [Alaptörvény XXV. cikk].

1.4. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások

- *Magyarország Alaptörvénye;*
- *2011. évi CXI. törvény* az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.);
- A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (kihirdette a *2011. évi CXLIII. törvény*) (a továbbiakban: Jegyzőkönyv)
- *2013. évi V. törvény* a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.)
- *2011. évi CXII. törvény* az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (a továbbiakban: Infotv.)
- *2007. évi XCII. törvény* a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről (a továbbiakban: CRPD);
- *1999. évi XLII. törvény* a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának forgalmazásának egyes szabályairól (a továbbiakban: nemdohányzó tv.)
- *1998. évi XXVI. törvény* a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról (a továbbiakban: Fot.)
- *1997. évi XXXI. törvény* a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (a továbbiakban: Gyvt.)
- *1997. évi CLIV. törvény* az egészségügyről (a továbbiakban: Eütv.)
- *1991. évi LXIV. törvénnyel* kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény)
- *214/2012. (VII. 30.) Korm. rendelet* az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központokról (a továbbiakban: OBDK rendelet)
- *149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet* a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (a továbbiakban: Gyer.)
- *37/2014 (IV. 30.) EMMI rendelet* a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról (a továbbiakban: EMMI rendelet)
- *9/2000. (VIII.4.) SzCsM rendelet* a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról (a továbbiakban: SzCsM rendelet)
- *15/1998. (IV. 30.) NM rendelet* a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (a továbbiakban: NM rendelet)
- A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság sztenderdjei. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2015 (a továbbiakban: CPT sztenderdek)
- Guidelines on national preventive mechanisms, UN CAT/OP/12/5
- Az ENSZ Közgyűlése által elfogadott A/RES/64/142 sz. határozat az alternatív gondoskodásban lévő gyermekekre vonatkozó útmutatóról

1.5. A látogatás módszere

1.5.1. A Jegyzőkönyv alapján

A Jegyzőkönyv 4. cikke értelmében az államnak az NMM látogatásait bármely, a joghatósága és ellenőrzése alatt álló helyen lehetővé kell tennie, ahol embereket valamely hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával a személyes szabadságuktól megfosztják vagy megfoszthatják.

A Jegyzőkönyv 20. cikke alapján „annak érdekében, hogy a nemzeti megelőző mechanizmusok eleget tehessenek megbízatásuknak, a részes államok az alábbiakat vállalják:

- a) hozzáférést biztosítanak valamennyi információhoz a szabadságuktól megfosztott személyek számáról a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken, valamint a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről;
- b) hozzáférést biztosítanak valamennyi információhoz az említett személyekkel való bánásmódról, valamint fogva tartásuk körülményeiről;
- c) hozzáférést biztosítanak valamennyi fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez;
- d) lehetővé teszik a szabadságuktól megfosztott személyek és minden más olyan személy tanúk nélküli, személyes vagy – szükség szerint – tolmácsolással biztosított magánmeghallgatását, aki a nemzeti megelőző mechanizmus véleménye szerint érdemi információval szolgálhat;
- e) lehetővé teszik, hogy a mechanizmus szabadon kiválassza a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket.

1.5.2. Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény

Az alapvető jogok biztosa „a vizsgálat során adatokat, felvilágosítást és iratmásolatokat kérhet a vizsgált hatóságtól a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számáról, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeiről.”¹⁰

A helyszíni ellenőrzés során az alapvető jogok biztosa

- a) a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet,
- b) a fogvatartási helyek számára és földrajzi helyére, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthez, azokról kivonatot és másolatot készíthet,
- c) a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat.¹¹

„Az alapvető jogok biztosa vizsgálatának lefolytatása, illetve a vizsgálat megtervezése érdekében a vizsgált hatóság, a vizsgált hatóság vezetője, a vizsgált hatóság felügyeleti szervének vezetője ... valamint a vizsgált hatóság munkatársa az alapvető jogok biztosával együttműködik.”¹²

Az NMM feladatainak teljesítése körében az alapvető jogok biztosa személyesen és az általa felhatalmazott munkatársai útján is eljárhat, a jogszabály által biztosított jogosultságok a felhatalmazása alapján eljáró munkatársait is megilletik, illetve az együttműködési kötelezettség velük szemben is fennáll.¹³

Az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában.¹⁴

¹⁰ Ajbt. 39/B. § (2) bekezdés.

¹¹ Ajbt. 39/B. § (3) bekezdés.

¹² Ajbt. 25. § (1) bekezdés.

¹³ Vö.: Ajbt. 39/D. § (1) bekezdés.

¹⁴ Vö.: Ajbt. 3. § (2) bekezdés.

1.5.3. A látogatás alkalmával a helyszínen alkalmazott módszerek

Az előre be nem jelentett látogatás¹⁵ résztvevői a következő módszereket alkalmazták:

- helyszíni iratbetekintés, másolatok, fényképek készítése, dokumentumok bekérése;
- az elhelyezés körülményeinek megtekintése („intézménybejárás”), mérések és fotók készítése az alábbi fókuszpontokkal:
 - az épületek, helyiségek, udvar állapota;
 - az élelmezés mennyisége és minősége;
 - az egészségügyi, mentálhigiénés ellátás; személyes higiéné feltételei;
 - az egyes otthonok közötti átjárhatóság;
- előzetesen összeállított kérdéssorok alapján interjúk készítése bizalmas körülmények között egyénileg vagy csoportosan az Otthonban tartózkodó gyermekekkel, az intézmény vezetőivel és munkatársaival, az intézmény területén tartózkodó felnőttekkel;
- a gyermekek és az Otthon munkatársai viselkedésének megfigyelése.

A meghallgatások és megfigyelések a következő kérdések köré csoportosultak:

- bánásmód általában, azon belül:
 - a bekerülést követő időszak különös szabályai;
 - a konfliktuskezelés és fegyelmezés;
 - a személyes szabadság korlátozása;
- foglalkoztatás, oktatás;
- kapcsolattartás:
 - a vér szerinti családtagokkal:
 - az Otthonban élő testvérekkel,
 - az Otthonon kívül élő családtagokkal;
 - a gyermekvédelmi gyámokkal;
- a hazagondozás, örökbefogadás előkészítése;
- a panaszkezelés.

A látogatás során az NMM a 137 engedélyezett férőhelyen lévő 111 gyermek és fiatal felnőtt elhelyezésének és ellátásának körülményeit megvizsgálta. Meghallgatott 97 személyt az alábbi megoszlásban:

- 57 ellátottat, köztük 3 utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttet;
- az intézmény 31 munkatársát: a vezetőség tagjait, a csoportokhoz beosztott munkatársakat, a programszervezőket;
- 9 „külsőt”: óvodai alkalmazottakat, gyermekvédelmi gyámokat, portaszolgálatot teljesítőket, önkéntes vagy alapítvány által támogatott munkát végzőket.

1.6. A látogatás időpontja

2016. március 1–2., április 26.

1.7. A látogatás résztvevői

A látogatás vezetője:	dr. Rostás Rita pszichológus főreferens
A látogatás résztvevői:	dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet az alapvető jogok biztosának Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese (2. nap)
	dr. Török Tamás a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes titkárságának vezetője (2. nap)
	dr. Fliegauf Gergely OPCAT NMM Főosztály vezetője (2-3. nap)
	dr. Gilányi Eszter pszichológus, jogász főreferens (3. nap)
	dr. Gurbai Sándor jogi főreferens (1. nap)
	dr. Győrffy Zsuzsanna jogi főreferens (2. nap)
	dr. Izsák Gábor jogi főreferens
	dr. Izsó Krisztina jogi főreferens
	dr. Sárközy István jogi főreferens (3. nap)

¹⁵ Lásd: Guidelines on national preventive mechanisms, United Nations 25. p.

2. A tényállás és megállapítások

2.1. Az intézmény alapadatai, hatósági ellenőrzések

Az 1964-ben kifejezetten gyermekotthon céljára tervezett intézmény Budán, zöldövezetben, 57 ezer m²-es területen található. 2004-ben alakították ki a ma is működő három otthonegységet, valamint az intézményi óvodát. A Cseppkő Óvoda 2012. december 30-a óta az Otthontól különválva, önálló fővárosi intézményként látja el feladatát.

Az Otthon Alapító Okirata szerint az intézmény székhelyén, a vizsgált helyszínen ideiglenes hatállyal elhelyezett, átmeneti és tartós nevelésbe vett kiskorúak gyermekotthoni, illetve integráltan különleges gyermekotthoni ellátása valamint utógondozói ellátás¹⁶ folyik. Az alapító és irányító szerv az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a középírányító és fenntartó szerv a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság. A Budapest Főváros Kormányhivatala Szociális és Gyámhivatala (a továbbiakban: Gyámhivatal) 2013. április 8-tól hatályos határozatai alapján az Otthon I. II. III. számú gyermekotthoni egységei külön gondozási helynek minősülő, önálló szakmai egységek, egyaránt 40 férőhelyesek, és mindhárom egységben engedélyezett az otthont nyújtó – gyermekotthoni és különleges szükségletű gyermekek integrált – és az utógondozói ellátás is. Az utógondozói ellátottak egy része a központi épülettől távolabb, az önálló bejáratú rendelkező, 1990-ben épült 3 szintes, 17 férőhelyes garzonházban él. Az Otthon a hozzátartozó nevelőszülői hálózat nélkül 120+17=137 engedélyezett férőhellyel rendelkezik. Ezzel napjainkra – a nagy létszámú ellátó helyek kitagolásának¹⁷ megkezdése után – Magyarország öt legnagyobb férőhelyszámú gyermekotthona közé tartozik.

2016. április 26-án az Otthonban 137 engedélyezett férőhelyen 111 gyermek és fiatal felnőtt ellátásáról gondoskodtak, vagyis 81%-os volt a kihasználtság. A 22 utógondozói ellátott közül 11 fiatal felnőtt a többiektől elkülönülve, a garzonházban élt, 6 fiatal felnőtt az Otthonon belül alkotott önálló csoportot, közülük négyen korábban kísérő nélküli kiskorúként¹⁸ kerültek a szakellátásba. A további 5 fiatal felnőtt a kiskorúakkal vegyesen volt elhelyezve.

A napi létszám adatok alapján 4 gyermek volt engedély nélkül távol, és további 2 gyermek gyámi engedéllyel a családjánál tartózkodott.

A 2014. április 23-án a nevelőtestület által elfogadott szakmai programok szerint „szakmai egységenként egy-egy speciális csoport került kialakításra. Két fiú és egy lány speciális csoport. A három csoportban 24 fő speciális ellátást igénylő gyermek elhelyezésére van lehetőség.”¹⁹ Az Otthon a speciális csoportokon túl „a szakmai egységekben integráltan is gondoskodást ... kíván nyújtani a ... a speciális szükséglettel bíró nevelésbe vett kiskorúaknak.”²⁰ A házirend is azt tartalmazza, hogy „alaptevékenységként biztosítja ... a nevelésbe vett kiskorúak különleges és speciális ellátását.”²¹ A szakmai programok fenntartói jóváhagyása hiányzik.

Az Otthon Alapító Okirata, a Szervezeti és Működési Szabályzata (a továbbiakban: SZMSZ) és a Gyámhivatal határozatai speciális szükségletű gyermekek ellátását nem engedélyezik.

¹⁶ „Az utógondozói ellátás keretében kell lakhatást és szükség szerint további ellátást biztosítani azon nevelésbe vételből kikerült fiatal felnőttnek, akinek utógondozói ellátását a gyámhatóság elrendelte.” Gyvt. 53. § (4) bekezdés „Az utógondozói ellátást ... a gyermekotthon, az utógondozó otthon ... biztosítja.” Gyvt. 53/A (2) bekezdés.

¹⁷ Vö.: „A gyermekvédelmi bentlakásos intézmények férőhelyeinek kiváltása ugyanakkor már az 1990-es évek közepétől tart, ... már csak néhány azon gyermekotthonok száma, amelyek még kiváltás előtt állnak.” Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) az Európai Bizottság által elfogadott verzió 2014-2020 Forrás: <http://nhit.hu/dokumentum/115/EFOP.pdf>; 2016. április 28-án megjelent az EFOP 2.1.1-16 kódszámú „gyermekotthonok kiváltása, gyermekotthonok korszerűsítése, hiányzó gyermekotthoni kapacitások létrehozása” című konstrukció.

¹⁸ A kísérő nélküliek kiskorúak kapcsán lásd a menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 2. § f) pontját, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény 2. § e) pontját.

¹⁹ Cseppkő Gyermekotthon I., II., és III. számú gyermekotthoni egységének szakmai programja 3-3. oldal (A szakmai programok szövege a 33. oldalig azonos, mindhárom programban I. (!) otthon szerepel).

²⁰ Szakmai programok 4. oldal.

²¹ A Cseppkő Gyermekotthon Házirendje 1. oldal .

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Fővárosi Kirendeltsége által végzett éves fenntartói ellenőrzés szerint „jó színvonalú szakmai munka” folyik az Otthonban, mindössze az adminisztráció vezetésében találtak némi hiányosságot.²²

Budapest Főváros Kormányhivatala a 2015-ös évben az Otthonban kétszer végzett ellenőrzést. A májusi ellenőrzés tárgya az intézmény és a gyermekvédelmi gyámok közötti együttműködés volt. November 30-án bejelentett hatósági ellenőrzést végeztek. A látogatás idejéig Budapest Főváros Kormányhivatalától nem érkezett az Otthonba írásos visszajelzés az ellenőrzésről, azt a szóbeli tájékoztatást adták, hogy az intézmény a jogszabályoknak megfelelően működik.

A szakmai programok fenntartói jóváhagyásának elmaradása, továbbá a szakmai programban valamint a házirendben rögzített (speciális csoportok kialakítása, speciális ellátás nyújtása) és az engedélyezett (normál és különleges szükségletű gyermekek nevelése, gondozása, utógondozói ellátás biztosítása) ellátási formák közötti összhang hiánya veszélyezteti a gyermekeknek az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében biztosított, a megfelelő szellemi fejlődésükhöz szükséges védelemből és gondoskodásból való joguk az érvényesülését.

2.2. Az NMM munkájának akadályoztatása

Az igazgató a kétnaposra tervezett látogatás első napján, a helyszíni vizsgálattal kapcsolatos ellenérzésének adott hangot. Az igazgató sérelmezte, hogy az alapvető jogok biztosa az Otthonról szóló korábbi jelentéseiben²³ elmarasztaló megállapításokat tett, amelyek nyomán romlott az intézmény megítélése.

A látogatás második napján a látogatócsoporthoz csatlakozott az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese, és titkárságának vezetője, valamint az OPCAT NMM Főosztály vezetője. A második nap délelőtt a látogatócsoport 3 tagja az Otthon általános igazgatóhelyettesével készített interjút, melyet az igazgató megszakított, és külön megbeszélést folytatott a helyettesével, majd vitatta, hogy az Otthon fogvatartási hely lenne. A félbeszakítás miatt csak közel egy óra elteltével lehetett folytatni az interjút.

A látogatás második napján a látogatócsoport valamennyi tagja tapasztalta, hogy feladatainak ellátása akadályba ütközik:

- Az ügyeletes nevelő a gyerekeket külső játszótérre vitte annak ellenére, hogy előzetesen egyeztetett vele a látogatócsoport egyik tagja arról, hogy rövidesen felkeresi őket interjúkészítés miatt.
- Egy gyermek állítása szerint az Otthon egyik munkatársa azt mondta neki, az ombudsman azért van itt, hogy „kiküldje őket a specibe”.
- Az iskolákból a gyermekek jelentős részét egyenest külső programra vitték.
- Annak a néhány gyermeknek, aki az Otthonba visszatért az iskolából „főnöki utasításra” azonnal el kellett mennie a Millenárison lévő úrkiállításra. Több gyermek egymástól függetlenül, egybehangzóan állította, korábban nem volt tudomásuk arról, hogy ezen a programon kötelező részt venniük. A beérkező gyermekek interjúzását, a kiállításra történő indulásra hivatkozva, az Otthon munkatársai megakadályozták.

A Szabadidős hírlevél szerint 15.30-kor kellett volna indulnia 22 gyermeknek 2 kísérővel a „Gateway to Space” úrkiállításra. A látogatás napjának másik programjára a hírlevél alapján 17 órás indulás volt tervezve 5 gyermeknek 1 kísérővel, mindezek nem indokolják az Otthon teljes kiüresedését.

A látogatás befejezésekor az NMM és az Otthon jelenlévő munkatársai között folytatott megbeszélés során az igazgató ismételt a korábbi ombudsmani vizsgálatok negatív következményeire hívta fel a figyelmet, és kétségbe vonta azok hitelességét.

²² A Szociális és gyermekvédelmi Főigazgatóság Fővárosi Kirendeltségének 182-58/2015 iktatószámú 2015. júl. 7-én kelt ellenőrzési jegyzőkönyv.

²³ AJB-316/2011; AJB-457/2011; AJB-3540/2011

Az említett akadályoztatások miatt az NMM 2016. április 26-án egy újabb, eredetileg nem tervezett, előre be nem jelentett látogatás keretében hallgatta meg az ellátott gyermekeket. Ekkor az egyik gyermek a korábbi látogatásra visszaemlékezve megemlítette, hogy aznap bombairadó miatt kellett elhagyniuk az Otthon területét. Többen azt mesélték, hogy az úrkiállításra nem is mentek be, egy játszótéren töltötték az időt.

Az ellátott gyermekek és a szakmai munkatársak távolléte miatt a helyszíni ellenőrzés során az NMM nem gyakorolhatta az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdés c) pontjában biztosított hatáskörét, mely szerint „a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat.”

Az Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el. A 30. cikk (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa az alapvető jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez, hivatalból eljárást indít.²⁴ Annak érdekében, hogy az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységét elláthassa, valamennyi vizsgált intézmény vezetőjét és munkatársait, valamint a vizsgált intézmény felügyeleti szervének vezetőjét együttműködési kötelezettség terheli.²⁵

A látogatócsoport munkájának akadályozásával az Otthon vezetője nem tett eleget az Ajbt. 25. §-a szerinti együttműködési kötelezettségének. Az együttműködési kötelezettség elmulasztása akadályozta az alapjogvédelmi feladataim ellátását, ezért az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság részét képező jogbiztonság elvével összefüggő visszasságot okoz.

A fentiekben túlmenően azzal, hogy az igazgató a látogatócsoport tagjaival beszélni szándékozó gyermekek speciális otthonba történő áthelyezését helyezte kilátásba, szintén akadályozta az NMM munkáját. A köztudatban a speciális gyermekotthon az otthont nyújtó ellátások legzártabb formája, melyben jogszabály nyújt lehetőséget a gyermekek személyes szabadságának korlátozására.²⁶ Emiatt az ezzel való fenyegetés félelmet keltett, illetve szorongást kelthet a gyermekekben, ami az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez való joggal összefüggő visszasságot okozott, így veszélyeztetette az Alaptörvény a III. cikk (1) bekezdésben deklarált embertelen, megallázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülését.

A fenyegetésnek és az NMM látogatási céljának az összekapcsolása megnehezítette a bizalmas meghallgatási légkör kialakítását. A gyermekek távolléte megakadályozta, hogy a látogatás során a gyermekvédelmi szakellátásban részesülők információkat osszanak meg, szükség esetén panaszkodjanak az ellátásuk körülményeivel, a velük való bánásmóddal kapcsolatban. Fiatalkorúak esetében a személyes meghallgatás lehetőségének biztosítása különösen hangsúlyos, mert életkoruk, valamint alacsony szintű jog- és érdekérvényesítési képességük miatt fokozottan kiszolgáltatott a helyzetük. *A gyermekek szabad meghallgatásának megakadályozása az Alaptörvény XXV. cikkében nevesített panaszjog érvényesülését is veszélyeztetette.*

2.3. Az ellátottak köre, a befogadás módja, szakellátásban töltött idejük

A befogadási eljárás már az Otthonba érkezés előtt megkezdődik. A vezetőség előzetesen megismerkedik az érkező gyermekkel és iratanyagával, eldönti a rendelkezésre álló szabad férőhelyeket figyelembe véve, hogy melyik csoportba tudja őt elhelyezni. Az Otthonban a gyermekek a véglegesnek szánt csoportjukba kerülnek. Nevelőik körbevezetik őket az intézményben, ismertetik a napirendet, igyekeznek elősegíteni a beilleszkedésüket. A befogadást követően a gyermekek a gyámhatósági határozatoknak megfelelően tarthatnak kapcsolatot hozzátartozóikkal. Az egyik munkatárs hangsúlyozta, hogy amíg a gyermek nem kezd el magától mesélni, ők nem kérdegetik. Bár érezhető a megközelítésben a jó szándék, az NMM szakmai álláspontja szerint ez a várakozó hozzáállás a traumatizált gyermek magába fordulását, bezárkózását eredményezheti.

²⁴ Vö.: Ajbt. 18. § (4) bekezdés.

²⁵ Vö.: Ajbt. 25. § (1) bekezdés.

²⁶ Gyvt. 81/A. és 81/B. §.

Az Otthonban jellemző a testvérek magas száma. A vezetőség állítása szerint gyakori, hogy a szakellátás helyéül éppen azért kerül erre az Otthonra a választás, mert így lehet biztosítani a többtagú „testvérsorok” együttes elhelyezését. Ugyanakkor a gyermekek és a szakmai dolgozók egyaránt is beszámoltak arról, hogy elhelyezési (pl. egyedüli lány lenne az adott csoportban) vagy egyéb körülmények (pl. a testvérek konfliktusos érzelmi kapcsolata, az egyik testvér normaszegő viselkedése) miatt gyakori, hogy a testvérek nem azonos csoportba, sőt esetenként nem is ugyanabba az egységbe kerülnek. Több gyermek azt is sérelmezte, hogy testvéreik másik gyermekotthonban élnek, és nem értették, és nem is minden esetben kaptak magyarázatot arra, hogy mi gátolta meg a közös elhelyezésüket.

Az Otthonban gondozott gyermekek etnikai hovatartozásáról nem vezetnek nyilvántartást. Egyes szakmai munkatársak szerint a gyermekek körülbelül fele, mások szerint 70-80%-a lehet roma származású, úgy fogalmaztak „*nincs megkülönböztetés a gyerekek között, ez se nem előny, se nem hátrány, csak tény*”.

Etnikai alapú diszkriminációra utaló jeleket az NMM sem tapasztalt. A rendelkezésre álló egyéni gondozási-nevelési tervek között egyetlen egy volt, mely etnikai hovatartozásra utaló adatot, illetve az abból eredő feladatot – Egyenlő Esély Pályázatra való jelentkezés – is tartalmazott. Ebben az esetben azonban hiányzott a törvényes képviselő hozzájárulása is a különleges adat²⁷ kezeléséhez, ami az *Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésében foglalt személyes adatok védelméhez fűződő joggal összefüggésben visszásságot okoz*.

A kiskorúak harmada, 30 gyermek különleges szükségletű²⁸ volt. A különleges szükséglet megállapítását többek között enyhe fokú értelmi akadályoztatás, sajátos nevelési igény, például emocionális labilitás, beszéd- és/vagy figyelemzavar indokolta.

A Fővárosi Gyermekvédelmi Központ és a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Szakértői Bizottságának szakértői véleményei alapján speciális szükségletű²⁹ gyermeket nem helyeztek el az Otthonba, ennek ellenére volt rá példa, hogy az egyéni gondozási-nevelési tervben az Otthon munkatársai speciális szükséglet fennállásáról írtak.

2015 januárja és a látogatás első napja között 20 gyermek került be az Otthonba, kettő kivételével valamennyien 12 évesnél idősebbek voltak. Óvodáskorú vagy fiatalabb nem volt közöttük. 12 gyermek a családjából, 8 gyermek pedig másik gyermekotthonból érkezett. Bár anyagi okokból nem lehet a gyermeket elszakítani a családjától³⁰, a bekerülés legfőbb okaként a munkatársak a családok lakhatási gondjait, valamint a család elhanyagoló bánásmódját említették.

Ezen túlmenően a helyben vagy másutt nagykorúvá váló korábbi szakellátottak kérhetik, hogy utógondozói ellátottként az Otthonban élhessenek.³¹

Az alábbi táblázat részletezve tartalmazza az óvodás- és iskoláskorú, illetve fiatal felnőtt ellátottak számát.

1. táblázat **Az Otthon ellátottainak életkori megoszlása 2016. április 26-án**

Életkor	Az ellátottak száma
3 év alatti	nincs
3-7 éves (óvodás korú)	6 gyermek
7-12 éves	31 gyermek
13-18 éves	53 gyermek
nagykorú	22 fiatal felnőtt
Összesen	111 személy

A 2016 áprilisában ellátásban részesülő gyermekek és fiatal felnőttek Otthonba kerülése óta eltelt időt a 1. diagram tünteti fel.

²⁷ A nemzetiséghez tartozásra valamint az egészségi állapotra vonatkozó adat az Infotv. 3.§ 3. pontjának a) és b) pontja szerint különleges adatnak minősül. Az 5. § (2) bekezdés a) pontja szerint különleges adat az érintett írásbeli hozzájárulásával kezelhető.

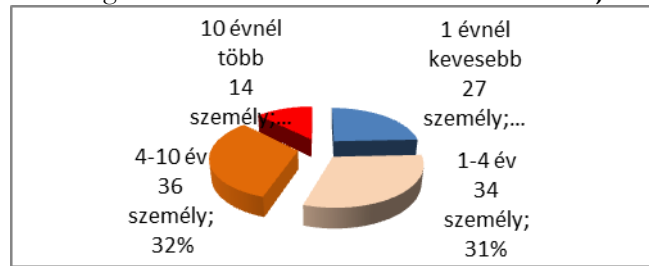
²⁸ Vö.: Gyvt. 53. § (2) bekezdés aa) pont.

²⁹ Vö.: Gyvt. 53. § (2) bekezdés b) pont.

³⁰ Vö.: Gyvt. 7. § (1) bekezdés.

³¹ Vö.: Gyvt. 9. § (1) bekezdés k) pont; 92. § (1) bekezdés b) pont.

1. diagram Az ellátottak Otthonban töltött ideje

A gyermekek negyede viszonylag rövid ideje, nem egészen egy éve került az Otthonba. A növények közel fele már több mint négy éve az Otthonban tartózkodott, sokan életük felét, vagy annak nagy részét itt élték le.

Az Otthonban 2015 januárja óta nem is történt örökbeadás, és a látogatáskor sem volt örökbefogadható gyermek. Bár az Otthon dinamikusan fejlődő saját nevelőszülői hálózattal rendelkezik, a gyermekotthonban gondozott gyermekek esetében kicsi a valószínűsége annak, hogy nevelőszülőkhöz kerüljenek. 2015. 01. 1. és 2016. 02. 29. között mindössze 3 esetben volt erre példa. Nem alakult sokkal jobban a vér szerinti családhoz való visszakerülés sem. A vizsgálat során áttekintett 14 hónap alatt 5 gyermek hazagondozása valósult meg, családba fogadás nem volt. 2015 januárja óta 14 gyermek került másik gyermekotthonba. Többnyire „zártabb”, belső iskolával rendelkező, vagy speciális gyermekotthonba helyezés a költözés oka. A gyermekek legnagyobb hányada nagykorúságáig vagy – utógondozói ellátóként – még azon túl is az Otthon lakója marad.

2.4. Az elhelyezési körülmények

Az elhelyezési körülményeket meghatározza, hogy ötvenéves az intézmény. A ligetes kertben ötvöződik a múlt és jelen, a nagy fák alatt egymás mellett megtalálhatóak a régi, megkopott játszótéri elemek, a sportpálya, és a viszonylag új, szabadtéri kondicionáló eszközök. A központi épület tipikus XX. századi iskolaépület. A tornateremben a látogatás napján rakták le az új tornaszőnyegeket. Volt könyvtár, üzemelt a konyha, a nagy ebédlő ma már rendezvények lebonyolítására szolgál. A korábbi tantermet, szertárakat közösségi termékké, a működéshez szükséges irodákká, raktárrá, varrodává, ügyeleti szobává, kapcsolattartási helyiségekké alakították.

A nagy telken 2 sorban helyezkedik el az a 8 pavilon, amely a gyermekek otthonául szolgál. A „C sor” – ahogy az ott dolgozók nevezik – 2-2 kétszintes épülete az I. és II. otthonegységet alkotja. A III. otthonegység a „B sorba” tartozó 4 házból áll, melyből 3 földszintes, egynek a tetőtere is használható. Mindegyik otthonegység 4 csoport számára biztosít életteret. Minden egységben található nevelői szoba saját fürdővel. A gyermekek lakótere tágas, kényelmes, játékokat, könyveket tartalmazó nappaliból, modern konyhasarokból, vizesblokkból és hálókból állt. Meleg víz mindenütt volt. Néhány eredetileg mosdóhelyiség raktárként vagy mosókonyhaként üzemelt. Egyik-másik tisztasága hagyott kívánni valót maga után. A fürdők egy részében beázás-nyom, penészedés látszott, néhány helyütt rozsdás víz folyt a csapból, az otthonosságot a csatornarendszerből visszaáradó szag, illetve a zuhanyrózsák hiánya rontotta. A gyermekek zsúfoltságra, sokáig tartó várakozásra nem panaszkodtak, elegendő illemhely és tisztálkodási lehetőség állt a rendelkezésükre. Megjegyzendő azonban, hogy volt olyan csoport, ahol WC-papír nem volt kitéve, azt a nevelőtől kellett kérniük a gyermekeknek.

Az a gyakorlat, mely elvárja a gyermekektől, hogy jelentsék be a WC használatára vonatkozó igényüket megszégyenítő hatású, ezért veszélyezteti az *Alaptörvény III. cikk (1) bekezdése szerinti megálgzó bánásmód tilalmának gyakorlati érvényesülését.*

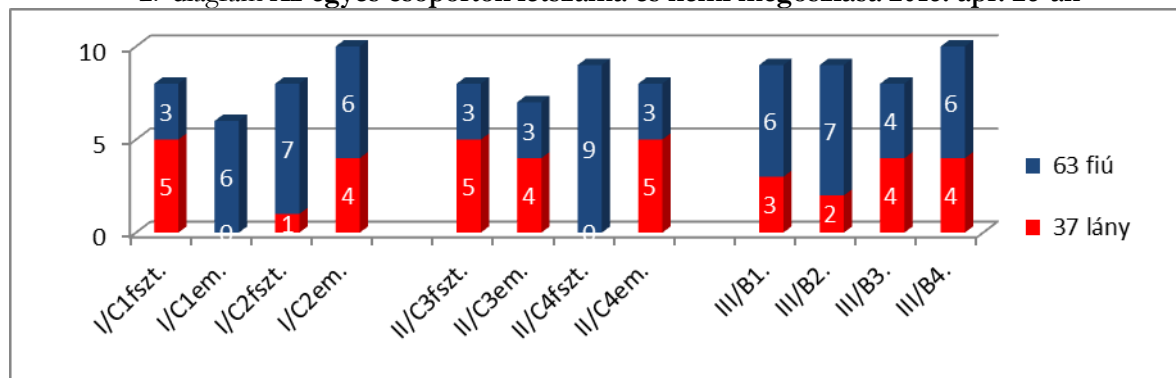
A 8,5-24 m²-es hálószobák egy, két, három vagy négy gyermek számára biztosították az alvási lehetőséget. A csoportoknak az I. és II. otthonban 6-7, míg a III. otthonban 3-5 szoba állt a rendelkezésére. A szobák berendezése, a falak díszítése tükrözte a benne élők hobbijait, árulkodott a sikereikről, vágyaikról.

A gyermekek személyes tárgyaikat, ruháikat külön szekrényekben, polcokon tárolhatják, szobáikban kifüggesztett rajzaik, elkészült puzzle-jaik, elismerő okleveleik további alkotásokra motivál, az eredményes tevékenységek folytatására ösztönző hatású. A szobák egy részében rend fogadta a látogatót, másutt rendetlen volt a környezet, modern és lelakott bútorok egyaránt megtalálhatóak voltak. A rendeltetésszerű igénybevétel mellett a szándékos károkozás következménye is lehet az elhasználódás, az ajtó- illetve kilincshiány, a körbeégett villanykapcsoló. A meghibásodások javítása gyakran hónapokig sem történt meg. Ajtó hiányában a szobák állandóan nyitottak voltak, a hiányzó kilincseknek azonban csak egy része akadályozta meg a szobák becsukását, máskor kifejezetten abból a célból szerelte le a szoba lakója, hogy megakadályozza, hogy tudta és engedélye nélkül mások bemenjenek a szobájába. Másutt ezt úgy oldották meg, hogy életkoruktól függően kulcsot kaptak a gyermekek szobájuk zárásához, így nem kellett ilyen trükkkel elérni magántulajdonuk védelmét.

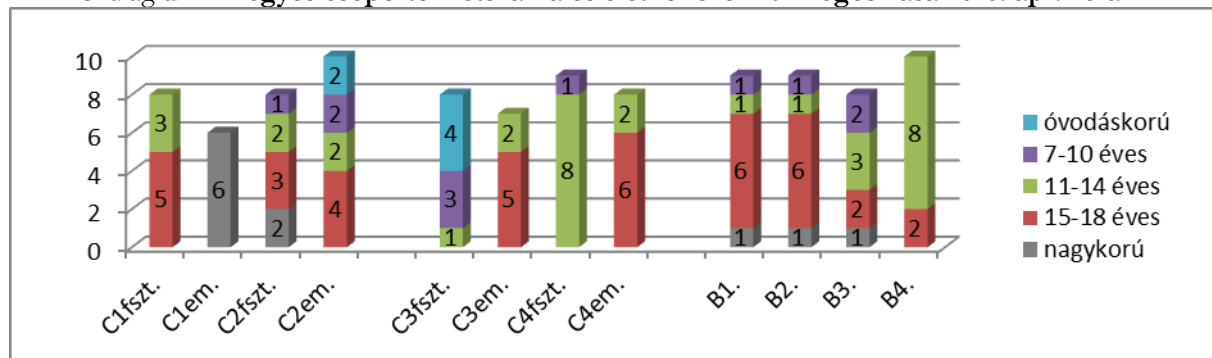
Az ajtó, illetve kilincs nélküli hálószoba veszélyezteti az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése szerinti magánélet tisztelgetben tartásához való jog gyakorlati érvényesülését.

A 3 otthonegység csoportjaiban élő 100 gyermek és fiatal felnőtt számát nemi bontásban a 2. diagram, életkor szerinti csoportosításban a 3. diagram mutatja be.

2. diagram Az egyes csoportok létszáma és nemi megoszlása 2016. ápr. 26-án

3. diagram Az egyes csoportok létszáma és életkor szerinti megoszlása 2016. ápr. 26-án

Áprilisban a legkisebb létszámú a 6 fiatal felnőttből álló utógondozói csoport volt. Ekkor 10 gyermeknél több nem volt egy csoportban, márciusban volt egy 11 fős csoport is. Az utógondozói ellátottak csoportjával (C1em.) együtt két homogén fiú csoport volt, a többiben vegyesen voltak elhelyezve nemük, életkoruk és szükségletük szempontjából is a gyermekek. A C1em. kivételével (ahol csak fiatal felnőttek élnek) valamennyi csoportban található volt legalább egy különleges szükségletű gyermek. Egyes munkatársak kiemelték, hogy bár tisztában vannak az integrált elhelyezés követelményével és annak bizonyos előnyeivel, úgy tapasztalták, hogy minél homogénebb a csoport, annál könnyebb bánni a gyermekekkel. A homogenizálás irányába mutató törekvés érvényesülését jelzi a C1fszt-i csoport létrehozása, ahova a nehezebben kezelhető, problémás, gyerekeket gyűjtötték össze (részletesebben a 2.8. fejezet foglalkozik velük). Egyes vélemények szerint a B4-es csoportba kerülés feltétele a jó magaviselet.

Bár a három otthonegységben található férőhelyek száma egyként nem haladja meg a negyvenet, azok közös telken találhatóak. Az adminisztratív úton elkülönített otthonegységek azonos ingatlanon működnek, vagyis az ellátott gyermekek ténylegesen egy 120 férőhelyes intézményben élnek. Valódi kitagolás hiányában nem érvényesül a Gyvt. 59. § (1) bekezdésének azon követelménye, amely szerint a „*gyermekotthon legalább 12, de legfeljebb 48 – önálló lakóegységben elhelyezett – gyermek otthont nyújtó ellátását biztosítja*”.

A magas férőhelyszám veszélyezteti az Otthonban ténylegesen ellátott, illetve gondozott gyermekeknek az *Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében biztosított, megfelelő szintű fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülését.*

2.5. Személyi feltételek

A látogatáskor az Otthonban 97 alkalmazott látta el a szakmai feladatokat, az SZMSZ szerint 81 szakellátói létszám van engedélyezve. Az igazgató 2010 októbere óta vezeti az intézményt, két, egy általános és egy szakmai igazgatóhelyettes segíti a munkáját. Azonban az intézménynél létesíthető feladatkörökben nem szerepel az általános igazgatóhelyettesi státusz, és a szervezeti diagram sem tartalmazott ilyen munkakört. Nem volt engedélyezve a tehetséggondozást segítő programszervezők munkaköre sem. Az NMM az utóbbiak alkalmazását követendő példának látja, mert fontos szerepük van a szabadidős tevékenységek szervezésében.

A látogatáskor a három gyermekotthoni részlegben az alábbiak szerint alakultak a gyermekek ellátásának személyi feltételei.

2. táblázat **A gyermekotthoni egységekhez tartozó munkakörök, és a betöltő munkatársak végzettsége csoportonként 2016. április 26-án**

Egység Csoport	Munkakör	A munkakört betöltő munkatársak végzettsége
I.	1 otthonvezető	művelődésszervező
	1 pszichológus	pszichológus
	1+1* fejlesztő pedagógus	1 testnevelő; 1 érettségi nyilatkozattal** (GYES)
I/C1/fszt.	2 nevelő	1 szociális munkás; 1 szociális szervező
	5 gyermekfelügyelő	1 pedagógiai asszisztens; 1 dajka; 3 érettségi**
I/C1/em.	2+1* nevelő	1 politikai oktatás pedagógijája; 1 pedagógia szakos nevelőtanár; 1 szabad bölcsész (GYES)
	4 gyermekfelügyelő	1 népijáték és kismesterségek oktatója; 1 óvodai dajka; 2 érettségi**
I/C2/ fszt.	1 nevelő	1 kertész-mérnök tanár
	3 gyermekvédelmi asszisztens	2 gyógypedagógiai asszisztens; 1 pedagógiai asszisztens
I/C2/ em.	1+1* nevelő	1 szociális munkás; 1 nevelőtanár (GYES)
	1 gyermekvédelmi asszisztens	1 gyógypedagógiai asszisztens
	3 gyermekfelügyelő	1 dajka; 2 érettségi**
Összes I.	1 otthonvezető, 1 pszichológus, 1 fejlesztő pedagógus; 6 nevelő, 4 gyermekvédelmi asszisztens, 12 gyermekfelügyelő; 7 hiányzó képesítés + 3 GYES	
II.	1 otthonvezető	1 szociális munkás
	1+1* fejlesztő pedagógus	általános iskolai tanító, nevelőtanár (GYES)
II/C3/fszt.	2+1* nevelő	3 szociális munkás; (GYES)
	3 gyermekfelügyelő	2 óvodai dajka; 1 gyermek és ifjúsági felügyelő
II/C3/em.	2+1* nevelő	1 magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár; 1 gondozó ált. ápolóasszisztens; 1 szociálped. (GYES)
	1 gyermekvédelmi asszisztens	1 szociális asszisztens
	3 gyermekfelügyelő	3 érettségi**
II/C4/fszt.	2 nevelő	1 szociális munkás; 1 magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár
	3 gyermekfelügyelő	1 gyermek- és ifjúsági felügyelő; 2 érettségi**
II/C4/em.	2+1* nevelő	1 technika szakos ált. isk. tanár; 1 neveléstudomány szakos bölcsész; 1 szociális munkás; (GYES)
	3 gyermekfelügyelő	1 érettségi és pszich. BA; 1 ifjúságsegítő; 1 érettségi**

Összes II.	1 otthonvezető, 1 fejlesztő pedagógus; 8 nevelő, 1 gyermekvédelmi asszisztens, 12 gyermekfelügyelő; 6 hiányzó képesítés +4 GYES	
III.	1+1 otthonvezető	1 tanító; 1 óvónő (felmentési idő ny.)
	1 pszichológus	pszichológus
	1 fejlesztő pedagógus	1 óvodapedagógus
III/B1.	2 nevelő	1 szociálpedagógus; 1 földrajz szakos ált. isk. tanár
	2 gyermekvédelmi asszisztens	1 gyermek- és ifjúságvédelmi asszisztens; 1 pedagógiai asszisztens
	1 gyermekfelügyelő	3 gyermek- és ifjúsági felügyelő;
III/B2.	2+1* nevelő	1 tört-földrajz sz. ált. isk. tanár; 2 szoc. munkás (GYES);
	4 gyermekfelügyelő	1 gyermek- és ifjúsági felügyelő; 1 érettségi**; 2 tíz ált.**
III/B3.	2+1* nevelő	1 család- és ifjúságvédelem pedagógia; 2 szociálpedagógus (GYES)
	2 gyermekfelügyelő	1 óvodai dajka; 1 érettségi**
III/B4.	2 nevelő	1 szociálpedagógus; 1 szociológus
	1 gyermekvédelmi asszisztens	1 gyermekvédelmi asszisztens
	2 gyermekfelügyelő	1 gyermek- és ifjúsági felügyelő; 1 ifjúságsegítő
Összes III.	1 otthonvezető, 1 pszichológus, 1 fejlesztő pedagógus; 8 nevelő, 3 gyermekvédelmi asszisztens, 9 gyermekfelügyelő; 4 hiányzó képesítés +2 GYES+1 nyugdíjazás	

* +... a GYES-en lévő, illetve felmentési idejét töltő alkalmazottak számát mutatja.

** Nyilatkozat arról, hogy a szükséges képesítést megszerzi.

A foglalkoztatottak létszáma összességében mindhárom otthonegységben elérte vagy meghaladta az NM rendeletben³² meghatározott létszámminimumot. A részletes bontásban azonban látható, hogy az I. és III. részleg egy-egy csoportjában (I/C2/fszt. és III/B3.) nem teljesült az NM rendelet előírása, mert ezekhez csak 4 személyt osztottak be. Az NM rendelet 1. számú melléklete szerint gyermekotthononként (40-48 gyermekenként) 1-1 pszichológust kell alkalmazni. A látogatás időpontjában az Otthonban mindössze 2 pszichológus dolgozott. Az organogramon az I. Gyermekotthonhoz³³ nem volt pszichológusi státusz rendelve.

Megjegyzendő, hogy az I/C1/em.-en 6 utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt által alkotott csoporthoz viszont 6 alkalmazott tartozott. Ezzel szemben a garzonház 17 férőhelyéhez mindössze 1 otthonvezető és 1 nevelő volt rendelve, ami szintén nem éri el az NM rendelet³⁴ szerinti létszámnormát. Egy korábbi jelentésemben³⁵ már felhívtam az emberi erőforrások miniszterének figyelmét arra, hogy a speciális gyermekotthonokban foglalkoztatott gyermekfelügyelők illetve nevelők végzettsége valamint az ellátandó gyermekek életkora nincs összhangban. Kértem, hogy a miniszter fontolja meg a helyzet rendezését az NM rendelet képesítési előírásainak³⁶ a módosításával. Az Otthonban tapasztaltak alapján ismételtelen jelzem, hogy az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttek esetében (I/C1/em.) az óvodai dajka végzettséggel rendelkező gyermekfelügyelő alkalmazása jogszabályszerű, azonban figyelmen kívül hagyja az ellátottak életkorát. A III/B3-as csoportban szintén óvodai dajka végzettséggel rendelkezett a gyermekfelügyelő, annak ellenére, hogy óvodáskorú gyermek egyáltalán nem volt a csoportban. Aggodalomra ad okot, hogy bár az Otthonban nagyszámban ellátnak különleges szükségletű gyermekeket is, a fejlesztőpedagógusok és nevelők között gyógypedagógus nem volt. Ebben a helyzetben kérdéses, hogy az Otthon képes-e az elvárható szinten biztosítani a fogyatékosággal élő gyermekek fejlesztését.³⁷ A szakmai programban 2014-ben azt írták, hogy „az egyes otthonegységek szakemberei gyógypedagógus, gyógypedagógiai asszisztens, ...

³² 1. számú melléklet a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelethez A gyermekjóléti és gyermekvédelmi személyes gondoskodás formáinak szakmai létszám irányszámait és létszámminimum normáit II. Szakellátások 2. pont, gyermekcsoportonként legalább 1 nevelő, 1 gyermekvédelmi asszisztens, 3 gyermekfelügyelő (ha a nevelők száma magasabb, a gyermekvédelmi asszisztensek, illetve a gyermekfelügyelők száma csökkenthető, ha a csoportra vonatkozó összlétszám 5 alá nem kerül); 40-48 gyermekre 1 pszichológus

³³ Mindhárom gyermekotthont I. számmal jelölték, a csoportok számozása nem egyezett meg a másutt használttal.

³⁴ 1. számú melléklet a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelethez II. Szakellátások 2/d) pont utógondozói otthonban 25 férőhelyig intézményenként 2 nevelő és 1 gyermekvédelmi asszisztens szükséges.

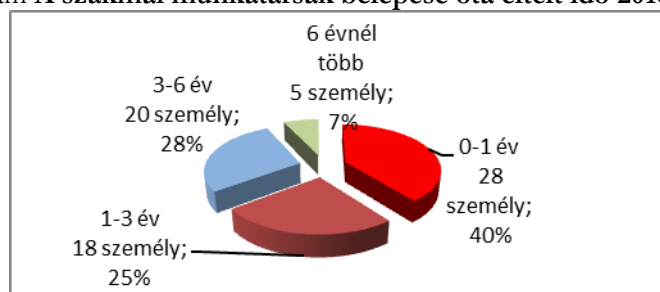
³⁵ Lásd: 705/2016. számú jelentés.

³⁶ 2. számú melléklet a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelethez II. Rész Képesítési előírások a gyermekjóléti és gyermekvédelmi személyes gondoskodás egyes formáiban dolgozók részére II. Szakellátások.

³⁷ Vö.: Fot. 13. §; CRPD 24. cikk 1. b) pont, 26. cikk 1. bekezdés.

szakképzésekre mutatnak szakmai kapacitást.” (8. old.). A látogatáskor csupán 3 gyógypedagógiai asszisztens végzettségű gyermekvédelmi asszisztentst foglalkoztattak. A gyermekfelügyelők fele, 51,5%-a nem rendelkezett a munkavégzéséhez szükséges szakképesítéssel. *A gyógypedagógusi szakképzettséggel rendelkező alkalmazottak hiánya a különleges szükségletű gyermekek tekintetében, az Alaptörvény XV. cikke (4) bekezdésében biztosított, az esélyegyenlőség külön intézkedésekkel történő segítésének állami kötelezettségével, valamint a XX. cikke (1) bekezdésében rögzített testi és lelki egészséghez való joggal összefüggő visszasságot okoz.* A szakdolgozók egy része az Otthonban tapasztalható magas fluktuáció okaként azt említette, hogy sok belépő „nem tudja, mire számíthat” az intézményben. Sokan nincsenek a gyermekek viselkedésére felkészülve. Mások is az igazgatóváltás körüli időszakhoz kötötték a felmondások nagy számát. A szakmai program állítása szerint a „kollégák közül többen évtizedek óta itt dolgoznak.”³⁸ Az igazgató szerint a fluktuáció már csökkenő tendenciát mutat, okaként a családi élethez nem alkalmazkodó munkaidő-beosztást említette. Elismerte, hogy sok embertől búcsúzott el, mióta itt van. Az NMM megvizsgálta a munkatársak belépési adatait. A 4. diagram mutatja, hogy mennyi ideje dolgoznak a csoportokkal közvetlenül foglalkozó szakmai munkatársak az Otthonban.

4. diagram **A szakmai munkatársak belépése óta eltelt idő 2016 áprilisában**

Nagyon jelentős, 40%-os a frissen, még nem egészen egy éve belépett munkatársak aránya. A szakmai dolgozók kétharmada áprilisban 3 évnél rövidebb ideje dolgozott az intézményben. Egy gyermek meg is jegyezte, hogy „annyi az új nevelő, hogy a nevüket sem érdemes megjegyezni”. A látogatáskor nyugdíjazása miatt a felmentési idejét töltő kolléganőn kívül, mindössze 9 (közülük négy GYES miatt távol) olyan munkatárs volt, aki korábban kezdte meg a munkáját, mint megközelítőleg hat éve az intézmény élén álló igazgató. Otthonegységenként a II. otthonban volt a legrosszabb a helyzet, az ott dolgozók 61%-a egy évnél rövidebb ideje dolgozott az Otthonban. Ezek a számok olyan magas fluktuációról árulkodnak, amely a gyermekek neveléséhez szükséges állandóságot ellehetetleníti. Az igazgató a munkatársak alkalmazásával kapcsolatban kiemelte, hogy „minőség csapat” hozott létre, és a team tagjai együtt hallgatják meg a jelentkezőket. Azoknak van esélyük bekerülni az Otthonba, akik rendelkeznek olyan képességgel, mellyel színesíteni tudják a Cseppkő közösségét. A közelmúltban alkalmazásba álltak arról számoltak be, hogy a belépésüket megelőzően próbanapon kellett részt venniük, és úgy érezték, kaptak lehetőséget az ötleteik megvalósítására. A szakdolgozók 56%-a nő. A 3. táblázat csoportonként mutatja be a nemek összetételét.

3. táblázat **Az egyes otthonegységekhez és azokon belül a csoportokhoz rendelt szakmai dolgozók között a férfiak és nők számaránya 2016. április 26-án**

I. otthonegység			II. otthonegység			III. otthonegység		
egység/csoport	nő	férfi	egység/csoport	nő	férfi	egység/csoport	nő	férfi
egység	2	1	egység	1	1	egység	3	0
C1fszt.	2	5	C3em.	3	3	B1	3	2
C1em.	4	2	C3fszt.	5	1	B2	2	4
C2fszt.	3	2	C4em.	2	3	B3	3	1
C2em.	4	1	C4fszt.	1	4	B4	3	2
összesen	15	11		12	12		14	9

³⁸ Szakmai program 8. oldal.

Látható, hogy egyetlen olyan csoport sem volt, amelyben teljesen hiányzott volna valamelyik nem képviselője. Néhány csoportban azonban erősen eltolódott az egyensúly, női túlsúly figyelhető meg a C2em., a C3fszt., és B3 csoportokban, míg a csak fiúkból álló C4fszt.-i csoportba szinte csak férfiak voltak beosztva. Az otthonvezetők elmondása alapján igyekeznek az életkorra is figyelni. Szeretnék, ha a csoportokban lenne fiatal, közép- és nagyszülő-korú munkatárs. A fiatal gyermekfelügyelők egy része korábban gondozottként élt az Otthonban.

A szakmai munkát rendszeres időközönként tartott megbeszélések hangolják össze. Munkacsoportok szerveződnek a hasonló munkakör betöltése (pl. pszichológusok és fejlesztő pedagógusok, vagy programszervezők), és egy adott gyermekcsoporttal való foglalkozás alapján is, melyet egyesek „*belső szupervízió*nak” neveznek. Ugyanakkor a gyermekek egyénre szabott fejlesztését megalapozó egyéni gondozási-nevelési terveket gyakran csak egy-egy nevelő készítette el szakemberek közreműködése nélkül. A megvizsgált 15 gondozási terv harmadában, hat gyermek esetében szerepeltek a közreműködők között pszichológusok és fejlesztőpedagógusok. Még rosszabb a helyzet a gyámokkal való együttműködés tekintetében, 4 gyermek esetében tüntették fel, hogy gyám is részt vett a munkában, mind a négy gyermeknél ugyanaz a gyám, vagyis egyetlen gyámot vontak be.

A vezetőség több munkatárs számára biztosította a 10 alkalmas szupervízió való részvételét, és célzott továbbképzésekkel is próbálja megelőzni a kiégést. Ennek ellenére a dolgozók egy részén a fáradtság tükröződött, néhányan arról számoltak be, hogy még szabadság alatt sem lehet elszakadni, telefonjuk folyamatosan be van kapcsolva. Többen úgy érezték, kevesen vannak az elvárt feladatok ellátásához. Az elérhető továbbképzésekkel a munkatársak általában elégedettek. Csermely Péter által tartott erőszakmentes kommunikációról szóló előadást például több dolgozó is említésre méltónak találta. Az Otthon vezetése néhány színvonalas továbbképzési anyagot a látogatócsoport rendelkezésére bocsátott, csatolt számos igazolást a továbbképzések elvégzéséről. Az NMM rendelkezésére álló dokumentumokból azonban nem derült ki, hogy a tárgyévben hányan teljesítették a továbbképzési kötelezettségüket, és hányan vannak elmaradásban. A továbbképzési terv nem átlátható, az SzCsM rendelet³⁹ előírásának ellenére helyettesítésre vonatkozó tervet sem tartalmaz.

Az NMM aggodalmát fejezi ki a munkatársak között tapasztalt magas fluktuáció, a jelentős számú megfelelő szakképesítéssel nem rendelkező alkalmazott, valamint a hiányzó szakemberek, illetve a szakemberek közötti együttműködés elmaradása miatt. A gyakori személycsere lehetetlenné teszi a szakellátásban élő gyermekek számára fokozottan szükséges állandóság biztosítását. A hiányzó szakképesítéseket csak továbbképzésekkel nem lehet pótolni. Az újonnan belépő – gyakran képesítés nélküli – munkatársak betanítása, a helyi szokásokkal történő megismertetése fokozott terhet jelent a dolgozók számára. Az említett körülmények, továbbá az NM rendelet létszámnormájának⁴⁰ be nem tartása *visszásságot okoz az Otthonban gondozott gyermekek – az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében deklarált – a megfelelő szellemi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben.*

2.6. Egészségügyi, mentálhigiénés ellátás

A központi épület emeletén találhatóak a világos, tiszta betegszobák, melyek 18-19 gyermek szükség szerint elkülönített ápolására alkalmasak. A Heim Pál Kórház alkalmazásában álló ápolónő mindennap itt tölti a munkaidejét már több mint két évtizede. Az ápolónő az intézmény gyógyszer- és kötszerkészletét megfelelőnek ítélte. A diagnosztizált beteg gyermekek gyógyszereit rendszeresen az ápolónő adagolja, de az éppen szolgálatban lévő munkatársak tájékoztatására a vizsgáló falán is helyeztek el az egyes gyermekek betegségére, gyógyszerelésre, ellátásra utasításokat. Ezeket így minden a vizsgálóba belépő gyermek és felnőtt olvashatja, ami ellentétben az érintettek szenzitív adatainak a kezelésére vonatkozó jogszabályi előírásokkal.⁴¹

³⁹ SzCsM rendelet 15. § (1), (2) bekezdés.

⁴⁰ 1. számú melléklet a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelethez II. Szakellátások 2. pont.

⁴¹ Vö.: Infotv. 3. § 3. b) pont; Ptk. 2:43. § e) pont; Eütv. 24. §.

A gyermekek egészségi állapotára, kezelésére vonatkozó leírások a gyermekek közötti piszkálódások, „beszólások” alapjául szolgálhatnak. A különleges adatok nyilvánossá tétele az *Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésében foglalt személyes adatok védelméhez fűződő joggal összefüggésben visszátartást okoz.*

Az ápolónő saját megítélése szerint egyedül kevés a feladatok ellátására. A beteg gyermekek ápolásán túl az ápolónő valamennyi ellátottal foglalkozik, egészségnevelést, többek között szexuális felvilágosítást is végez, bár a szexualitás kérdéseit – állításuk szerint – a nevelők többsége is érinti egyénileg a csoportjukba tartozókkal. Az orvosi szobához vezető folyosón óvszer-automata található. Az Otthonban fordult elő abortusszal és kihordással végződött terhesség is. A kismama támogatásában is részt vett az ápolónő. A látogatáskor az anya gyermekével a garzonházban élt.

A gyermekek egy része sérülések miatt fordult hozzá. Sportbalesetek mellett, önmaguk vagy mások ellen irányuló erőszakos cselekedetekből eredő sérülésekkel is találkozott. Elsősegélynyújtás után szükség esetén szakorvosi segítséget vett igénybe, kivizsgálásra továbbküldte a gyermekeket. Az ápolónő elmondása szerint kórházi kezelés is történt ilyen eset miatt. Az intézmény pszichológusa is foglalkozott érintett gyermekekkel.

A „falcolás”, vagyis az önkárosítás előfordulását a nevelők vagy negligálták, vagy ha mégis elismerték, jelentőségét csökkentve „figyelemfelhívásnak, szórakozásnak” minősítették. A gyermekeket azonban foglalkoztatja a kérdés, többen sorolták azon társaik nevét, akik gyakran „vagdosák magukat”. A nevelők a gyermekek közötti agresszió előfordulását is háritják (részletesebben a 2.9. fejezetben foglalkozom vele), pedig az NMM látogatása alatt is történt olyan sérülés, melynek következményeként törés gyanúja miatt vált szükségessé orvosi vizsgálat. Az ambulanciára rövid várakozás után mentővel szállították el a sérültet egy utógondozói ellátott kíséretében. A tervezett orvosi vizsgálatokra a nevelők viszik el a gyermekeket, ami a heti 30 óra csoportban eltöltendő munkaidőn túli feladatok egyike. Gyermekorvos hetente 3 alkalommal, délelőttönként rendel jól felszerelt a rendelőjében. A rendszeres féléves csoportos szűrővizsgálat, illetve más szükséges ok esetén délután is az Otthonban tartózkodik.

Gyermekpszichiáter szakorvos kéthetente egyszer, délután jön az intézménybe. A Vadaskert Alapítvány támogatása teszi lehetővé, hogy több éve folyamatosan helyben is találkozzanak a gyermekekkel és a nevelőkkel. A doktornő, aki egy éve rendszeresen látogatja az intézményt, hangsúlyozta, hogy a helyszíni ellátással nem csupán a gyermekek vizsgálata, és az esetleges gyógyszeres kezelésük beállítása a cél, a differenciáldiagnosztikai feladatokat továbbra is a Vadaskert Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Kórház és Szakambulancián végzik. A helyszíni jelenlét előnyét a könnyebb elérhetőségben, a csoportfoglalkozások és előadások tartásában látja. A gyermekeknek a doktornő 2015-ben az Otthonban két indulatkezelési csoportot indított, miközben a kórházban tartott egyéb témaspecifikus csoportfoglalkozásokon is részt vehettek az érdeklődők. A pszichiáter szakorvos a gyermekekkel kapcsolatos egyéni tanácsadáson túl a nevelők szemléletmódját is próbálja formálni. 2015-ben a viselkedésrendezés eszköztárával ismertette meg a gyermekekkel foglalkozókat, az előadáson hallottak gyakorlati megvalósításáról, használhatóságáról kérdőíves határfelmérés segítségével tájékozódik majd egy év elteltével. A doktornőt droghasználat miatt még nem kereste senki. Otthonon belüli erőszakról ritkán értesült, de arra volt példa, hogy áldozatszerepbe került gyermek védelme érdekében kérték a segítségét. Gyermekprostitúcióval veszélyeztetett növendékkel nem találkozott, de volt olyan fiatal lány kliense az Otthonban, aki kielégítetlen szeretet- és kötődési vágyából eredően gyakran válogatás nélkül létesített bárkivel szexuális kapcsolatot a kimenői alkalmával.

Mint a 2.5. fejezetben jeleztem, az organogram szerint az Otthon 2 pszichológusi státusszal rendelkezett. A pszichológusok között is volt fluktuáció. Egyikük több évtizedes tapasztalattal 2015 szeptemberében jött át egy gyermekotthonból, másikuk – gyakorlatilag pályakezdő, hasonló területen egyáltalán nem dolgozott még – 2016 márciusában kezdte meg a munkáját az Otthonban. A pályán, illetve az intézményben töltött rövid idő nehezítheti a problémák észlelését és így a megoldásban való közreműködést is.

Mindkét pszichológus úgy nyilatkozott, hogy nem jellemző a gyermekek közötti erőszak, „*legfeljebb káromkodás, féltékenység, rivalizálás*” fordul elő. A pszichológusok főként egyénileg foglalkoznak a gyerekekkel. A játékoknak, rajzoknak nagy szerep jut a gyermekek megismerésében, a bizalom építésében. Napirend szerint tartják a foglalkozásokat a jól felszerelt szobájukban, de ha úgy ítélik meg, hogy szükséges, eltérnek a beosztástól, és megoldják, hogy tovább maradjon egy-egy gyermek. A gyakorlottabb pszichológus hangsúlyozta, hogy nagyon fontosnak találja a munkatársak mentálhigiénés támogatását, ha észleli, hogy valaki kimerültebb, beszélgetést kezdeményez vele. A személyzet tagjai azonban nem szokták maguk miatt keresni a pszichológusokat, néhányan ki is emelték, hogy a munkahelyen keletkező feszültségeket hazaviszik.

Az Élet Játéka Alapítvány támogatásával többször indult gyermek-pszichodráma szakkör. A foglalkozások nyitottak, hetente általában öt gyermek vesz részt rajtuk. A rajzolás, a játékos gyakorlatok fokozzák a kreativitást, lehetőséget teremtek a gyermekek által személyesen elszenvedett vagy látott traumák feldolgozására. A csoportvezetők szerint az erőszak fizikai és verbális szinten egyaránt rendszeresen megjelenik a gyermekek történeteiben.

Droghasználatra utalnak az Otthon területén található falfirkák. A gyerekek között néhányan elismerték, hogy korábban már kipróbáltak drogokat. A legtöbb nevelő a kérdést hárítva, mindig csak más csoportokkal kapcsolatban hallott róla. Egy olyan munkatárs volt, aki azt hangsúlyozta, hogy amikor drogfogyasztásra volt példa, „*akkor nem kentük el, beszélünk az érintett gyermekkel*”, és szerveztek drogmegelőzéssel foglalkozó továbbképzéseket.

A szakdolgozók elmondása alapján gyermekprostitúció áldozata lehetett 1-2 leánynövendék. A jelenséget a családi környezetben látott tapasztalatokkal magyarázták, és az engedély nélküli eltávozásokhoz kötötték. Gyanújukat főként a behozott tárgyi ajándékokra alapozták. Az érintettekkel egyéni beszélgetést folytattak, de a jelzési kötelezettségüknek⁴² nem tettek eleget. *Az a tény, hogy a szakdolgozók nem kezdeményeznek hatósági eljárást gyermekprostitúcióval való veszélyeztettség esetén, sérti a Gyermekjogi Egyezmény 34. cikkét, és az Alaptörvény III. cikk (1) bekezdésben biztosított embertelen bánásmód tilalmával, továbbá az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében biztosított, a gyermekek megfelelő szellemi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogaival összefüggő visszátartást okoz.*

A dohányzás általánosan tűnt az ellátottak között. Több gyermek cigarettával a kezében közlekedett az intézményen belül, és az intézmény előtt több dohányzó gyermeket – köztük egy 10 év körüli kislányt is – láttak az NMM tagjai. A gyerekek beszélgetéséből kiderült, úgy vélik, 14 éves kortól már mindenki számára megengedett a dohányzás. Azt állították, hogy az intézményen kívül, a portától öt méterre szabad nekik dohányozni.⁴³

A Gyermekjogi Egyezményben foglaltakkal összhangban a Gyvt. 6. § (4) bekezdése tételesen kimondja, hogy a gyermeknek joga van az egészségére káros szerek elleni védelemhez, ami a dohányzást is magában foglalja. *A gyermeki jogokat súlyosan sérti, hogy a dolgozók nem tesznek semmit a dohányzás megakadályozására, sőt hallgatólagosan – már egészen fiatal kortól – hozzájárulnak abhoz. Mindez az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez való joggal, továbbá az érintett gyermekeknek az Alaptörvény a XVI. cikk (1) bekezdésében rögzített, a megfelelő szellemi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogaival összefüggő visszátartást okoz.*

2.7. Teljes körű ellátás részeként ruházat és zsebpénz biztosítása, étellemezés

A gyermekek beleszólhatnak abba, hogy milyen ruházatot vásároljanak nekik. Többen, kicsik és nagyobbak egyaránt, büszkén mutatták az utóbbi időben vásárolt ruhadarabokat. Egyéni felszerelés nyilvántartó kartonokon vezetik a gyermekek által átvett ruhadarabokat.

⁴² A személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók kötelesek Gyvt. 17. § (2) bekezdés b) pontja értelmében „hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén”.

⁴³ Gyermekvédelmi intézményben nyílt légtérben sem jelölhető ki dohányzóhely. Nemdohányzó tv. 2. § (4) bekezdés b) pont.

A megtekintett kartonok többsége szakszerű, a gyermekek aláírásukkal igazolták a ruhadarabok átvételét. Egyes esetekben előfordultak szabálytalanságok, mint például a számla száma mellett nem szerepelt az adott ruházati cikk ára, illetve adományból származó termékek lettek a gyerekek számára beárazva.

A zsebpénznyilvántartást az NM rendelet 3. számú mellékletének megfelelően vezették. Csak akkor hiányzott a gyermek aláírása, ha azt életkora indokolta, ilyenkor két felnőtt igazolta kézjeggyel a zsebpénz átadását. Néhány gyermek a nyári táborozások idejére spórolt, a többség édességre, rágcsálnivalóra, tisztálkodási- és illatszerekre, valamint egyéb apróságokra, ajándékokra költötte a pénzét.

Az NMM rendelkezésére álló étlapok tanúsága szerint az ötszöri étkezés biztosított, az étrend változatossági mutatója magas volt. Az EMMI rendeletnek megfelelően gyümölcshez, tejtermékhez mindennap hozzájutottak a gyermekek. Hetente 4-5 alkalommal vacsorára is meleg étel készült. Az étlapok a kalóriatartalomra és mennyiségre vonatkozó adatokat feltüntették. Az ételek mennyiségére nem, viszont íztelenségére hivatkozva több gyermek is panaszkodott, a nevelők is megjegyezték, hogy nagyon só- és fűszerszegény ételt készítenek. Néhány diák kiemelte, hogy régebben jobb ízűen főztek, és az iskolai menzához viszonyítva is rosszabbnak ítélték a minőséget.

Azt azonban az ellátottak és nevelők egybehangzóan állították, hogy a szombati csoportétkezések alkalmával mindig finom étel került az asztalra. Közösen, a gyermekek bevonásával együtt tervezték meg a menüt a felhasználható keretösszegeből. A közös döntés következményeként a gyermekek tudomásul vették, ha esetleg várniuk kellett egy-két hetet a kedvencükre. Vasárnaponként a központi épület alagsorában működő konyha szolgáltatását vette a legtöbb csoport igénybe, de néhány szakdolgozó ilyenkor is élt a főzési lehetőséggel. *A vizsgálat a teljes körű ellátás részeként a ruházatvásárlásban, a zsebpénz kiadásában, valamint az étrend változatossága és kalóriatartalma tekintetben alapvető joggal összefüggő visszacsúszásra utaló körülményt nem észlelt.*

2.8. Oktatás, szabadidős tevékenységek

Az Otthon hat óvodáskorú gyermekének ellátásáról napközben a központi épület alagsorában az intézménytől fenntartásában is elkülönülten működő 50 férőhelyes óvodában gondoskodtak. A 3 kis létszámú csoportban 48 gyermeket neveltek integráltan, közülük 13 gyermek szakellátott, 16 gyermek sajátos nevelési igényű volt. Az óvodapedagógusok munkáját félállásban egy gyógypedagógus is segítette. Az óvoda udvarán olyan vonzó játékok – például működésképes közlekedési lámpa – találhatók, hogy emiatt időnként az Otthonból a kerítésen át bemásznak a gyermekek. Bár a bemászás tilos, az óvoda igazgatója keresi a megoldást a gyermekek igényeinek kielégítésére. Az óvoda rövidtávú tervei között szerepel egy új játszóudvar kialakítása, melyet hét közben ők használnának, péntek délutántól pedig az Otthonba kapcsolattartásra érkező szülők és gyermekeik rendelkezésére állna. Az óvoda és az Otthon közötti együttműködés jó. Vannak közös szabadidős programjaik, ilyen például a bűnmegelőzési program, mely az óvodáskorosztály számára közbiztonsági napot jelent.

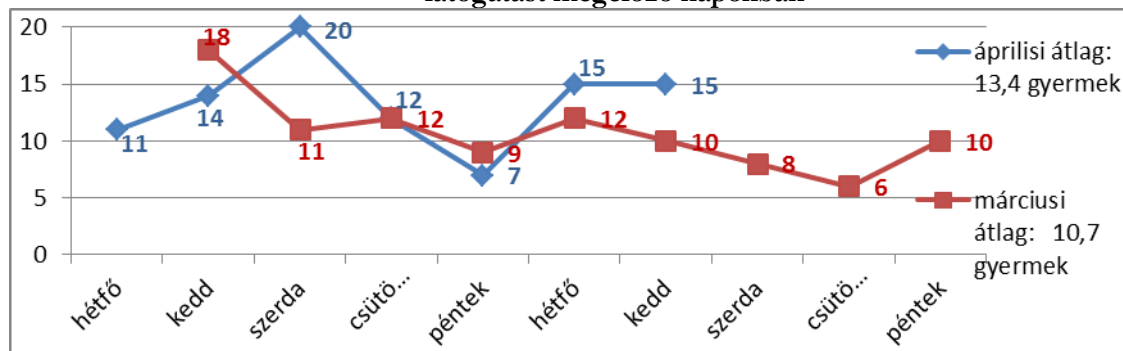
Az ellátottak között senki sem teljesítette magántanulóként a tankötelezettségét. A tanköteles korú gyermekek 16-17 különböző iskolába járnak, mely szám már jelentősen csökkent a korábbi félszáznál is többhöz viszonyítva. Nagy eredményként említették, hogy a II. kerületi iskolák ismét fogadtak tanulókat az intézményből, de sok gyermek még mindig távolabb került beiskolázásra. Arra is volt példa, hogy az Otthonba kerülés nem jelentett egyben iskolaváltást egy-egy gyermek számára, hanem akár több átszállással is visszajárhatott a régi környezetébe. A gyermekek iskolába- és onnan hazajuttatása komoly szervező munkát igényelt. Sokan az Otthon által biztosított busszal jutottak el az iskolájukba, voltak, akik önállóan közlekedhettek, másokat gyalogosan vagy tömegközlekedési járműveken kellett kísérni. Néhány szakmai munkatárs a legmegterhelőbb feladatok között említette a mindennapos kísérést, ami egyben azt is jelenti, hogy míg egy-egy gyermeket kísér, a csoportjába már korábban visszaérkezett gyermekeknek átmenetileg egy másik csoport nevelője biztosítja a felügyeletet.

Gyakran az iskolai közösségbe történő beilleszkedés sem problémamentes. Az egyik gyerek azzal hancegett, hogy megfélemlíti az osztálytársait: „*az a jó, ha félnek tőlem, ha tudják, hogy én vagyok az osztályban a legerősebb*”. „*Le kell csapni őket, hogy tudják, ki a főnök.*” „*Akinek szólok, az becsicskul*” – fűzte hozzá. Többen azonban arra panaszkodtak, hogy az iskolában csúfolják őket, nem fogadó az iskolai osztályközösség. A gyermekek egy része motiválatlan az iskolába járásra, korábbi kudarcai vagy jelenlegi sérelmei odavezettek, hogy inkább az Otthon által biztosított ügyeleten marad.

Az ügyelet meglehetősen sötét, kissé dohos helyiség néhány asztallal és székkal. Naponta változó a feltöltöttsége, magasabb létszám esetén nem biztosít elegendő mozgásteret a gyermekek számára. Egy nevelő vagy gyermekfelügyelő (számuk szükség esetén növelhető lenne, de a vizsgált időszakban nem volt rá példa) foglalkozik 7-14 óra között azokkal a gyermekekkel, akik valami miatt nem mentek iskolába. Ilyen ok lehet, ha valaki délelőtt orvosi vizsgálatra van előjegyezve, de betegség csak az ápolónő távolléte esetén indokolhatja az ügyeleten való tartózkodást. Előfordult, hogy egy-egy normaszegő, magatartászavaros gyermeket az iskolája „*kitiltott*”, így az új, fogadásra kész iskola megtalálásáig az ügyeleten biztosították a felügyeletét. A leggyakoribb azonban az, hogy a gyerekek önkényesen úgy döntöttek, hogy nem mennek iskolába. Magyarázataik között szerepelt többek között a „*pibenek; majdnem mindig kihagyom az iskolát; nem száradt meg a gatyám*”. Az Otthon dolgozóinak érve az ügyelet mellett, hogy „*még mindig jobb, ha itt vannak, mintha csavarognának és hülyeségeket csinálnának*”. A személyzet elismeri, hogy gyakran az ügyeleten vannak a gyermekek tanítás helyett, akik az ügyeleti napló szerint zenehallgatással, rajzolással, beszélgetéssel, közös vagy számítógépes játékkal, focizással, filmnézéssel, logikai játékokkal, olvasásgyakorlással vagy „*kenyér-csipsz*” sütéssel töltötték az időt. A gyermekek elmondása szerint „*nem csinálnak semmit, unatkoznak, néha beszélgetnek*” az ügyelet alatt. Több munkatárs is megjegyezte, hogy az ügyeleten tartózkodó gyermekek „*vegyes társaságát nehéz közös feladatok végzésébe bevonni, értelmes elfoglaltság felé terelni*”. Az egyik munkatárs szerint az ügyeletet igénybe vevő gyermekek létszáma 5 és 30 között ingadozó.

Az NMM márciusi látogatását követő (márc. 1-11.) és az áprilisi látogatását megelőző (ápr. 18-26.) napok ügyeleti létszámát az 5. diagram mutatja be.

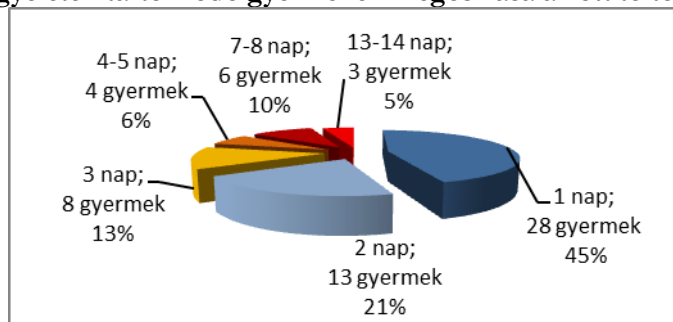
5. diagram. Az ügyeleten tartózkodó gyermekek száma a márciusi látogatást követő és az áprilisi látogatást megelőző napokban

Március 1-jén, az NMM érkezésekor 18 gyermek tartózkodott az ügyeleten, majd az átmeneti csökkenést követően áprilisban ismét emelkedő tendencia volt megfigyelhető. Az áttekintett időszakban 6 és 20 között ingadozott az ügyeleti létszám. Nyolc napon jegyeztek fel engedély nélküli eltávozást az ügyeleti naplóban, alkalmanként több gyermek is elhagyta az Otthont. Néhányan még körözés kiadása előtt visszatértek, 12 esetben az illetékes rendőri szerv értesítése is megtörtént. Az Otthontól kapott engedély nélküli távozások statisztikája az ügyeleti naplóhoz képest eltérést mutat. Az Otthon által rendelkezésre bocsátott nyilvántartás szerint március hónapban hat gyermek volt engedély nélkül távol. Ketten 3-4, négyen 31 napon keresztül. Azok a gyermekek, akik az ügyeletről távoztak el engedély nélkül, nem szerepeltek az Otthontól megküldött engedély nélkül eltávozottak nyilvántartásában.

Az ügyeleten az átnézett 16 nap alatt 62 gyermek fordult meg, vagyis a 7-18 év közötti ellátottak mintegy $\frac{3}{4}$ -e tartózkodott ott. A 6. diagram ábrázolja, hogy az egyes gyermekek hány napot töltöttek az ügyeleten.

6. diagram. Az ügyeleten tartózkodó gyermekek megoszlása az ott töltött napok alapján

Aggodalomra ad okot, hogy 10-15 gyermek rendszeresen az ügyeleten tartózkodik tanítási idő alatt. Felmerül a kérdés, hogy tanköteles kiskorúakról van-e szó. Elképzelhető, hogy az ügyeleten tartózkodók közül néhányan – az ügyelet eredeti céljának megfelelően – elmúltak már 16 évesek, és nincsenek beiskolázva. Erre vonatkozó statisztika nem áll az NMM rendelkezésére. Amennyiben azonban tanköteles kiskorúak is érintettek, akkor ki és milyen indokkal igazolta a hiányzásokat, élt-e az iskola a szakellátott gyermekek esetében is a jelzési kötelezettségével. Az ügyeleti naplóban csak az esetek elenyésző hányadában tüntettek fel olyan indokot, mely alapján igazolt hiányzás feltételezhető. Az NMM megállapítja, hogy amennyiben az iskolaköteles korú gyermekek jelentős hányada alkalmanként vagy rendszeresen nem vesz részt a kötelező iskolai oktatásban, az az Alaptörvény XI. cikkének (2) bekezdésében minden gyermeknek biztosított oktatáshoz valamint a XVI. cikk (1) bekezdése alapján a gyermekeknek a megfelelő szellemi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggésben visszásrásságot eredményez.

Oktatási időszakban, hétköznapokon déli főétkezést a tanköteles korú gyermekek az iskolájukban kapnak. Az előre nem tervezetten az intézmény ügyeletén maradt gyermekek étkeztetése nem megoldott. Gyakori, hogy ilyen esetben csak kenyeret és valami „tartalékot” tudnak biztosítani. Az ügyeleten tartózkodó gyermekek ebédelési lehetőségének hiánya az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez, valamint a XVI. cikk (1) bekezdésében nevesített, a gyermekeknek a megfelelő szellemi fejlődésükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggő visszásrásságot okoz.

Az Otthonba a távolságtól és egyéb elfoglaltságoktól függően 14 és 17 óra között érkeznek vissza a diákok. Az iskolákban – az Otthon munkatársai szerint – nem szívesen korrepetálják a szakellátásból érkező sajátos nevelési igényű gyermekeket. Minden otthonegységben van egy-egy fejlesztő pedagógus, aki napirend szerint foglalkozik a gyermekekkel, részterületeket fejleszt a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői Bizottság szakvéleménye alapján, illetve segít a tanulásban, javítóvizsgára készít fel. A fejlesztő pedagógusok alapvégzettsége (testnevelő tanár, óvodapedagógus, illetve tanító) nem illeszkedik kellően az ellátandó feladathoz. Esetleges további szakképesítésükről nem kapott az NMM felvilágosítást.

Az Otthon a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez szükséges szakképzettséggel nem rendelkező fejlesztő pedagógusokat alkalmaz, amellyel veszélyezteti a különleges szükségletű gyermeknek az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdésében biztosított védelemhez való jogának érvényesülését.

Az Otthonban a gyermekek szabadidejének szervezésére nagy hangsúlyt fektetnek. Négy tehetséggondozó, programszervező munkatárs vesz részt a délutáni programok szervezésében és lebonyolításában. Méltán elismert például a Varázscsepp Országos Tehetségkutató verseny, vagy a Gyermekotthonok Teremlabdarúgó Tornája. A szabadidő hasznos eltöltésére sokféle lehetőség biztosított, a kézműves foglalkozásoktól kezdve a sakkon, és gombfocin keresztül a börtön-, bank-, gyár- vagy színházlátogatásig a legkülönbözőbb tevékenységek ösztönzésével keltik fel a gyermekek érdeklődését.

A legnépszerűbbek a különböző sportfoglalkozások, sokan fociznak, birkóznak. Az ügyesebb gyermekek a sportolás közben fegyelemhez szoknak, sikerélményhez jutnak, ezáltal pozitív személyiségváltozás indulhat el. Gyakori szabadidős elfoglaltság a tévénézés, számítógépezés, néhányan megemlékeztek, hogy szeretnek bevásárlóközpontba menni, és alkalomadtán a barátait is meglátogatják.

2.9. Az ellátottak egymás közötti, valamint az intézmény dolgozóival való kapcsolata

A vezetőség az egyes otthonok önállóságát hangsúlyozva kiemelte, hogy a gyerekek csak engedéllyel mehetnek át egyik otthonból a másikba. Ezzel szemben a látogatás során az NMM azt tapasztalta, hogy a gyerekek keverednek. Több nevelő nehézségként számolt be arról, hogy határozott utasítása ellenére a nappaliba, a hálószobákba is bejönnek a más csoportokba, otthonegységekbe tartozó gyermekek. Számos szervezett szabadidős program otthonegységtől függetlenül mindenki számára elérhető, és az udvart is közösen használják. Ez alól csak a 2.4. alfejezetben említett „problémás”, C1fszt-i csoport képez kivételt, melynek a gyermekek a „Hullámtörők” nevet adták.

A 2014-ben létrehozott egységbe a nehezebben nevelhető, pszichésen sérült gyermekeket nevelik. Egy szakmai munkatárs elmondása szerint számukra szorosabb felügyeletet írtak elő, nem tölthették a többiekkel együtt a szabadidejüket az udvaron, ha tehették, külső programokat szerveztek nekik. A gyermekek ezzel szemben úgy fogalmaztak, hogy a rossz magaviseletű gyermekek vannak ott, akik az épületből csak alkalmanként, nevelői kísérettel jöhettek ki. Az épület ajtaját zárva tartották.⁴⁴ Egyes gyerekek azt állították, aki jól viselkedik, kikerülhet a csoportból. Mások azt emelték ki, hogy a tavaly nyári működéssel összehasonlítva már kevésbé zárt a csoport, mert a gyerekek egy része elkerült, más része *„jobb lett, így nem kell már bezárni őket”*. A gyermekek és nevelők által elmondottak, valamint a szakmai programban leírtak alapján az NMM megállapítja, hogy a C1fszt.-i csoport esetében alkalmazott gondozási forma indokolatlan és jogi kontroll nélküli szabadságmegvonást, illetve -korlátozást rejt magában, *ami az Alaptörvény B) cikke (1) bekezdésében rögzített jogállamiság elvéből eredő jogbiztonsággal, a IV. cikke (2) bekezdésében biztosított szabadsághoz való jogával, valamint az Alaptörvény XVI. cikke (1) bekezdésében nevesített, az Otthonban élő gyermekek megfelelő szintű fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot eredményez.*

Az NMM az Otthonban vizsgálta az elkülönítés esetleges gyakorlatát. Mivel sem büntetésként, sem megelőzési célból nem tapasztalta, hogy a gyermekeket egyedül, a többiektől elkülönítve, a társas kapcsolataikat korlátozva helyezték volna el, ezzel kapcsolatban visszásság gyanúja nem merült fel.

A normaszegő viselkedés következménye a gyermekek szerint, hogy nem nézhetnek tévét, nem használhatják a számítógépet, vagy a szobájukba kell menni egy rövid időre, de arra is van példa, hogy egyáltalán nem kapnak büntetést. Több nevelő hangsúlyozta, hogy büntetés helyett igyekeznek megbeszélni a történeteket, a televízió nézésének megvonását, vagy a gyermek telefonjának elvételét, illetve egy adott szabadidős programlehetőségtől való eltiltást ők is említették. Az egyik csoportban a vállalt feladatok elvégzéséért jutalmazásként pontokat adnak, a legtöbb pontot gyűjtő zsebpénzét időszakonként kiegészítik.

Csoportokon belül a szakmai munkatársak és gyermekek közötti kapcsolat eltérő. Néhány csoportban rendszeresen közös megbeszéléssel zárják a napot, melyeken mindenki kap lehetőséget a nap történéseinek megosztására. Van olyan csoport, ahol az egyszemélyes kapcsolat kialakítására törekedve úgynevezett mentorrendszert alakítottak ki. A gyermekek és a felnőttek véleményét egyaránt figyelembe véve állapították meg, hogy melyik gyereknek ki lesz a mentora. Törekednek arra, hogy a mentor és a mentorált gyermek között szorosabb kapcsolat jöjjön létre, például a ruhavásárlásokat együtt intézik.

⁴⁴ Gyermekek személyes szabadságának korlátozására kizárólag speciális gyermekotthonban, speciális lakóotthonban és a gyermekotthonok speciális csoportjában van jogszabály által biztosított lehetőség. vö: Gyvt. 81/A. és 81/B. §.

Más csoportban azt hangsúlyozták, hogy nincs „*enyém-tied gyermek*” a csoportban, mindenki egyaránt részt vesz a napi problémák és feladatok megoldásában. A magas fluktuáció is hozzájárul ahhoz, hogy a mentor rendszer ne működhessen általánosan. A 2.4. alfejezetben idézett gyermeki vélemény, mely szerint egy darabig az új munkatársak nevét sem érdemes megtanulni, nyilvánvalóan nehezíti a személyes kötődések kialakulását.

Szomorú tény, hogy a tizenegynéhány éve már az Otthonban élők között is voltak, akik úgy érezték, hogy nincs ott egyetlen olyan személy sem, akivel meg tudnák osztani a problémáikat. A nevelők vagy gyermekfelügyelők munkájára a bizalomhiányon túl is érkezett kritika. A gyermekek azt állították, hogy néhány felnőtt „*sokat ordibál, ivöltözik, csúnyán beszél, veréssel fenyeget*” és arra is volt példa, hogy „*megpofozta, megütötte őket*”.

Annak ellenére, hogy a szakmai munkatársak állítása szerint „*nincs olyan, hogy egy gyereket védeni kell egy másiktól*”, és az igazgató is határozottan tagadta a gyermekek közötti agressziót, a gyermekek beszámolóí szerint gyakori közöttük az erőszak. Bár az igazgató állította, hogy sérülés is csak sportbaleset következtében fordult elő, az NMM látogatásának 3. napján földre került egy fiú, míg egy másiknak csontja repedt egy verekedés következtében⁴⁵. Akár időjárási front, akár csoportösszevonás, „*robanás*”, vagy valamilyen váratlan esemény hatására kezelhetlenebbé válnak a gyermekek – magyarázta az egyik alkalmazott. Egy fiú arról számolt be, hogy néha maga sem érti, mi történik vele, miért kezd „*tombolni*”. Előfordult, hogy a verekedések vagy rongálások olyan mértéket öltöttek, hogy a rendőrség beavatkozására volt szükség. Néhány gyerek azt mondta, hogy egyes társaitól fél, hogy „*igazi verekedések is vannak itt*”, „*olyanok is, hogy valakit levisznek a földre, és fejbe rúgják*”. Az áldozatszerepbe csúszott gyermekek számára a nevelők, gyermekfelügyelők nem képesek elég hatékony védelmet biztosítani. Volt, aki azt panaszolta, hogy a zsebpénzét vette el az egyik társa. Más zsarolásról, molesztálásról, „*fogdosásról*” beszélt, és volt olyan gyermek is, aki azt mondta, „*mindennapos az erőszak, a gyerekek elveszik egymástól a pénzt és a cigarettát*”.

Szexuális tartalmú falfirka vagy ilyen témájú cetli a falakon több helyen is látható volt, többek között prepubertáskorban lévő gyermekek szobáiban is. Azzal, hogy ezeket eltűrik a nevelők, azt az üzenetet közvetítik, hogy az ilyen típusú csúfolódás elfogadott, következmény nélküli. Az ENSZ által kidolgozott alternatív gondoskodás feltételrendszere szerint a gyermekek számára „*hatékony védelmet kell biztosítani ... a bántalmazás, az elhanyagolás és a kizsákmányolás minden formája ellen, függetlenül attól, hogy azok a gondozók, társaik, vagy harmadik személy részéről valósulnak meg*.”⁴⁶

A CPT előírásai⁴⁷ egyértelműen rögzítik, hogy a személyzet feladata kiterjed a fogvatartottak – jelen helyzetben gyermekek – társaik általi zaklatásától való védelmére is. A kegyetlenkedés a teljes gyerekcsoportra ártalmas, hiszen az elkövetők és áldozatok mellett a szemlélődők is sérülnek. Káros, ha a gyermekekben félelem keletkezik attól, hogy ők is sorra kerülhetnek, ha lelkiismeret-furdalást élnek át a tehetetlenségük miatt, és az is, ha védekezésükkel bekapcsolódnak a gúnyolódásokba. A pszichoterror magában hordozza annak veszélyét is, hogy a célpontokban felgyülemelő feszültség váratlanul kitör, és környezetük vagy önmaguk ellen fordul.⁴⁸ Az elkövetők gyakran próbálkoznak az áldozat hibáztatásával, vagy az eset súlyának csökkentésével, a „*csak játszunk*” magyarázkodással. Veszélyes hozzáállás a felnőttek részéről a hátrítás, negligálás elfogadása, az erőszak „*ugratásnak*” vagy „*hülyéskedésnek*” tekintése, melyet az NMM is tapasztalt a korábban jelzett, sérüléssel végződött verekedéssel kapcsolatban és általában is, mert ezzel csak tovább erősítik a gyermekek közötti agressziót és fokozzák az áldozatok kiszolgáltatottságát.

⁴⁵ A 2.5. alfejezetben is erre az esetre történt utalás.

⁴⁶ Alternatív gondoskodásról szóló útmutató 13. pont

⁴⁷ Vö.: CPT sztenderdek 27. pont

⁴⁸ Vö.: Elliot Aronson: Columbine után – Az iskolai erőszak szociálpszichológiája. Ab Ovo Kiadó, 2009. Barbara Coloroso: Zaklatók, áldozatok, szemlélők: az iskolai erőszak. Harmat Kiadó, Budapest, 2014.

Az, ha a nevelők közül egyesek bántalmazó viselkedést tanúsítanak, valamint az, hogy nem képesek hatékonyan fellépni az intézményben élő gyermekek között előforduló erőszakkal szemben *az Alaptörvény III. cikkének (1) bekezdésében rögzített embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmával, valamint a XVI. cikk (1) bekezdésében deklarált, a gyermeknek a megfelelő szintű fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben okozott visszátartást.* Az erőszakos viselkedés következtében keletkező fizikai és pszichés sérülések *az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez, valamint a III. cikk (1) bekezdésben deklarált embertelen és megalázó bánásmód tilalmához való joggal összefüggő visszátartást okoznak.*

2.10. Kapcsolattartás

Az intézményben élő gyermekek a tőlük külön élő szülőjükkal a gyámhatósági határozatoknak⁴⁹ megfelelően a szülői felügyeleti jog megszűnése után is tarthatnak kapcsolatot. Az NMM az Otthon SZMSZ-ét, a szakmai programokat, a házirendet, továbbá néhány véletlenszerűen kiválasztott gyermek gondozási helyéről, és a kapcsolattartás szabályozásáról szóló határozatát, az egyéni gondozási-nevelési tervét, valamint a kapcsolattartási naplóját is megvizsgálta.

Az egyéni gondozási-nevelési tervek elkészítésébe rendkívül kevés szülő⁵⁰ vontak be. Sokszor annak indokolása is hiányzott, hogy a szülők miért maradtak ki a tervezésből. Azokban az esetekben sem derült ki, hogy miben állt a hozzájárulásuk, amikor a szülő is részese volt a tervezésnek.

Az SZMSZ szerint az otthonvezetők és a csoportvezető nevelők feladatai között szerepel az együttműködés a gyermekvédelmi gyámokkal, a csoportvezetők kiemelt feladata a kapcsolattartás „gyámhivatali határozat szerinti betartása és betartatása”.⁵¹

Több gyermek a szüleiknél töltheti a hétvégéket, melyről alkalmanként csak egy-egy színvonalas program, sportverseny kedvéért mondanak le néhányan. Az intézmény a kapcsolattartásra saját háztartásukban jogosult gyermekek szüleit Sodexo étkezési utalványokkal támogatja. A támogatásról készített havi összesítő igénylő lap táblázatában a gyerekek aláírása szerepelt. Az átvételi elismervényen a szülő vagy más hozzátartozó igazolja aláírásával, hogy milyen összegű utalványt vett át.

A gyerekek egy részének a hozzátartozókkal való kapcsolattartásának helyszíne az intézményen belül történik. A szülők az Otthonban a gyermekeket változó gyakorisággal látogatják, vannak, akik rendszeresen élnek a lehetőségekkel. Több gyermek említette, hogy rokonaival telefonon és interneten keresztül is tartja a kapcsolatot, van, aki iskola után is rendszeresen találkozik a szüleivel. Az Otthonon belül a testvérek akkor is találkozhatnak egymással, ha nem egy csoportba vagy otthonegységbe helyezték őket.

A házirend lehetőséget ad bizonyos keretek között barátok fogadására. Az Otthonon belüli kapcsolattartás céljára 3 kisméretű látogatói szobát alakítottak ki. Ezek a vezetők szerint általában kihasználatlanok, így az egyiket raktárrá alakították. A látogatás idején a másik szoba is raktárként funkcionált, így alkalmatlan volt arra, hogy ott szülők, testvérek, vagy barátok játszassanak egymással. A szobák előterében található két asztal padokkal. Az előtér ugyan kissé elkülönül a folyosótól, de nyitott, a folyosón közlekedve bárki jól láthatja és hallhatja az éppen ott ülőket. A gyermekek panaszkodtak rá, hogy általában az előtérben tudnak leülni a családtagjaikkal, ami nem teszi lehetővé, hogy bizalmas beszélgetéseket folytassanak, vagy éppen jó hangulatú játéktevékenység alakulhasson ki a szülők és gyermekeik között. A folyosó, mint a látogatók fogadásának, illetve a kapcsolattartásnak a helyszíne nem alkalmas arra, hogy fenntartsa, illetve szükség esetén javítsa a szülők és gyermekeik közötti kapcsolatot, ezáltal csökken az esetleges hazagondozás esélye.

⁴⁹ Gyer. 30/H. §

⁵⁰ Vö.: 2.5 fejezet. Az egyéni gondozási-nevelési tervek sok esetben szakemberek bevonása nélkül készültek el.

⁵¹ SZMSZ 14. old.

Az NM rendelet 124. § (6) bekezdésének b) pontja szerint a több csoport elhelyezésére szolgáló gyermekotthonban látogatóhelyiséget kell kialakítani. *A meghitt, bizalmas beszélgetésre alkalmas kapcsolattartó helyiség hiánya, illetve használatának akadályozása visszásságot okoz a gondozott gyermekek Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében biztosított magánélethez és kapcsolattartáshoz, valamint a XVI. cikk (1) bekezdésében rögzített, a gyermek megfelelő fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben.*

A gyermekvédelmi gyámokkal a kapcsolattartás változó, az elmondások alapján az a ritkább, amikor a gyámok rendszeres időközönként felkeresik a gyermekeket. Megesett, hogy egyetlen év alatt 3 gyámja volt egy gyermeknek, akikkel még megismerkedni sem volt lehetősége. Egyik gyerek arra panaszkodott, hogy a gyámja csak az iskolába ment be, és ott a tanárainál érdeklődött, de őt nem kereste. Más azt mondta, hogy a gyámja csak a nővérével beszélt, vele soha. Egyes gyerekek olyan kritikát is megfogalmaztak, mely szerint a gyám azt kérte, hogy hívja fel, ha beszélni akar vele, de neki rendszeresen nincs pénze a mobilján, így sosem tudta elérni. A nevelők beszámolóit is arra utalnak, hogy a rendszer nem működik zökkenőmentesen. Gyakran ők sem tudtak akkor kapcsolatba lépni a gyámokkal, amikor szükség lett volna rájuk. Így például egy kiskorút a nevelőnek kellett a rendőrségi őrizetből elhozni a gyám elérhetetlensége miatt. Nehezményezték, hogy az engedély nélkül eltávozott gyermekek tartózkodási helye esetenként a gyámok előtt ismert (például elkészült egy személyi igazolvány a szökés alatt), mégsem gondoskodnak arról, hogy a gyermekek az Otthonba visszatérjenek.

Az NMM az Otthon területén több gyámmal is találkozott a látogatás során. Az egyik meghallgatott gyám rendszeresen felkeresi az Otthonban élő gyámoltjait, hangsúlyozta, hogy a gyermekek mellett a családdal is tart kapcsolatot. Úgy ítélte meg, hogy sikerült jó kapcsolatot kialakítania a gyermekekkel és a nevelőkkel egyaránt.

Bár elhangzott, hogy a gyámok látogatásait regisztrálják, azonban az NMM erre vonatkozó dokumentációt nem kapott és ilyen információk a vizsgált kapcsolattartási naplókban nem szerepeltek. Az NMM annak sem találta nyomát, hogy az Otthon munkatársai jelzési kötelezettségüket⁵² teljesítették volna, amikor azt tapasztalták, hogy a gyám nem elérhető, nem találkozik az előírt gyakorisággal a gyámoltjával.

Az NMM aggodalomra okot adónak találja, hogy a gyermekek és a gyámok kapcsolattartása nem valósul meg a Gyvt.-ben⁵³ előírt rendszerességgel, továbbá hogy az Otthon munkatársai és a gyámok közötti egyeztetések akadoznak. Mindez veszélyezteti az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében rögzített, a gyermekek megfelelő fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogának érvényesülését.

Az Ajb 130/2016. számú jelentésében is erre a megállapításra jutottam, ezért az emberi erőforrások miniszterét arra kértem, hogy országos szinten – megyei bontásban – mérje fel, hogy a gyermekvédelmi gyámok mennyiben képesek eleget tenni a Gyvt. 86. § (1) bekezdésében foglalt gyámolt gyermekükkel való személyes kapcsolattartási kötelezettségüknek és a felmérés tapasztalatai alapján tegye meg a szükséges intézkedéseket a helyzet javítása érdekében. *A szakértő társadalmi ügyekért és társadalmi felzárkózásért felelős államtitkára a válaszára nyitva álló határidő meghosszabbítását kérte, újabb ombudsmani intézkedést nem tesztek.*

2.11. Panaszmechanizmus

A rossz bánásmód megelőzésének egyik leghatékonyabb eszköze, ha az intézményben élők az elhelyezésükkel kapcsolatos, illetve egyéb sérelmeiket a lehető legrövidebb időn belül jelezhetik a gondozásukkal, nevelésükkel foglalkozó személyzet felé. Ezzel megteremtődik a lehetőség, hogy az intézmény vezetése azokat kivizsgálva olyan intézkedéseket hozzon, amelyek alkalmasak a kifogásolt gyakorlat megszüntetésére, illetve megelőzzék annak ismételt előfordulását. Mivel a gyermekek egy része megtorlástól, büntetéstől való félelmében vagy más okból nem meri panaszát felvállalni, az anonim panaszlehetőséget is biztosítani kell.

⁵² Gyvt. 17. § (2) bekezdés

⁵³ Gyvt. 86. § (1) bekezdés

Az Otthonban mindenki által jól elérhető helyen nem látott az NMM panaszládát, és arról sem értesült, hogy amennyiben létezik, akkor azt hogyan üritik, a tartalmát hogyan regisztrálják, illetve kezelik.

A gyermekek beszámolói szerint panaszaikkal a nevelőikhez fordulhatnak, ha nevelő még új, akkor az otthonvezetőt keresik. Néhányan azt is hozzáfűzték, hogy az igazgatónak is jelezhetik, ha valami gondjuk van. Sajnálatos azonban, amint az a 2.8. alfejezetben is szerepel, hogy az ellátott gyermekek között volt olyan is, aki úgy érezte, hogy problémáit a személyzet egyetlen tagjával sem tudja megosztani.

Minden otthonegységben, a legtöbb csoport nappalijában található hirdetőtábla, ahol többek között a napirend, a gyermekjogi képviselő elérhetősége is olvasható. Kivételt képez a C1em.-i utógondozói csoport, ahol a négy külföldi fiatalember eligazodását semmilyen idegen nyelvű tájékoztató sem segítette.

Az Otthon vezetősége, néhány nevelő valamint a programszervezők is beszámoltak a gyermekönkormányzat működéséről. A gyermekönkormányzat SZMSZ-ét 2011. szeptember 8-án fogadták el, módosítása nem történt meg, pedig közben az Otthon elnevezése, szerkezete is megváltozott. Az SZMSZ legalább negyedévenkénti gyakoriságban határozza meg a működési rendet, ennek ellenére a gyermekönkormányzat üléseiről az utolsó bemutatott „kivonat”⁵⁴ 2015 májusából származik. A rendelkezésre álló információk alapján úgy tűnik, hogy a gyermekönkormányzat főként a szabadidős tevékenységek szervezésében vett részt, elvéve szerephez jutott az esetleges problémák – például szemétszedés, reggeli iskolába indulás – kezelésében. Egyetlen olyan alkalom sem volt, ahol a panaszmechanizmus működését segítve a gyermekeket ért sérelmek megoldása, az őket foglalkoztató gondok közvetítése megtalálható lett volna a napirendi pontok között.

Sajnálatos, hogy van olyan gyermek, aki úgy érzi, hogy nincs az intézményben olyan személy, akinek jelezhetné a problémáját, nem bízik abban, hogy bárkitől segítséget kaphatna. Nem megnyugtató a gyermekönkormányzat működésének hatékonysága.

A látogatás során meghallgatott 57 ellátott gyermek közül mindössze egyetlen olyan volt, aki találkozott már a gyermekjogi képviselővel. Több nevelő is beszámolt arról, hogy nem csak nem beszéltek vele, de még csak nem is látták őt soha. Mindössze néhány szakmai munkatárs látta a gyermekjogi képviselőt az Otthonban körbesétálni. A beszámolók alapján megkérdőjelezhető, hogy van-e évente olyan otthongyűlés, amelyen a gyermekjogi képviselő megjelenik, és tájékoztatja a gyerekeket a jogaikról és azok érvényesítésének módjáról.⁵⁵ Hasonlóan kérdéses, hogy a háromhavonta esedékes látogatásai során mennyiben próbál meg minél több gyermekkel kapcsolatba kerülni. Személyes találkozás hiányában hiába van kifüggesztve az elérhetősége, nem várható el, hogy probléma esetén egy számukra ismeretlen gyermekjogi képviselőhöz forduljanak a gyermekek.

Anonim panaszlehetőség, külső érdekképviselő hiányában a gyermekek – saját bevallásuk szerint – az érdekérvényesítés különös formájához folyamodnak. Ha meg akarnak szabadulni egy nem kedvelt nevelőtől, gyermekfelügyelőtől, „*hazugságokat kezdenek terjeszteni róla, vagy addig hergelik, míg megüti őket*”. A gyerekek szerint a szelekciónak ez a módja leginkább a C-sorra jellemző.

A panaszláda hiánya, a gyermekjogi képviselővel és a gyámokkal történő személyes találkozások elmaradása az Alaptörvény XXV. cikke szerinti panaszjoggal összefüggő visszútságot okoz.

3. Összefoglalás

2016. március 1-2-án az NMM látogatócsoportjának tagjai előre be nem jelentett látogatás keretében vizsgálták a budapesti Cseppkő Gyermekotthonba helyezett szakellátott gyermekek ellátási körülményeit, a velük szemben tanúsított bánásmódot. Az igazgató az Ajbt. 25. §-ában előírt együttműködése kötelezettségének nem az elvárható módon tett eleget, amellyel veszélyeztette a gyermekek meghallgatását, továbbá a helyszíni vizsgálat eredményességét.

⁵⁴ A kivonat a dátumot és napirendi pontokat tartalmazza, az ülésekről jegyzőkönyvet nem mutattak be.

⁵⁵ OBDK rendelet 12. §. c) pont

Felhívom az igazgató és a fenntartó figyelmét arra, hogy a jövőben az alapvető jogok biztosával, illetve megbízott munkatársaival fennálló, törvényben előírt együttműködési kötelezettségüknek tegyenek eleget. Munkatársaim a gyermekeket az eredetileg tervezett két látogatási napon nem tudták meghallgatni, ezért 2016. április 26-án folytatták az interjúzást, így nyílt lehetőségük 57 gyermek és fiatal felnőtt megkérdezésére. Az Otthon az ország egyik legnagyobb férőhelyszámú egy területen működő gyermekotthona, 3 külön gondozási helynek minősülő, 40-40 férőhelyes önálló szakmai egységből áll. Bár a rendelkezésre álló élettér, a szobák száma, nagysága és rendezettsége néhány kifogásolt körülményt – mint például egyes esetekben az ajtó és a kilincs hiánya – leszámítva megfelelő, azonban az egy intézményben élő gyermekek elkülönülése a gyakorlatban nem valósult meg. A kihasználtságtól függően 100-120 gyermek és fiatal felnőtt egy helyen történő ellátása nem felel meg a Gyvt. 59. § (1) bekezdésében meghatározott elvárásnak.⁵⁶

A Cseppkő Gyermekotthon Alapító Okirata és a Szervezeti és Működési Szabályzata valamint a Budapest Főváros Kormányhivatala Szociális és Gyámhivatala határozatai nem tartalmazzak engedélyt a speciális szükségletű gyermekek ellátására. Az Otthon szakmai programjai és a házirendje szerint azonban a speciális szükségletű gyermekek ellátását is biztosítják, és létrehozta egy, a többinél zártabb keretek között működő csoportot. *A jogi kontroll nélküli szabadsághonás, a napi működés gyakorlata és az engedélyezett ellátási formák közötti eltérés az Alaptörvény B) cikke (1) bekezdésében rögzített jogállamiság elvéből eredő jogbiztonsággal, az Alaptörvény IV. cikke (1), (2) bekezdése által biztosított szabadsághoz való joggal, valamint az Alaptörvény XVI. cikke (1) bekezdésében deklarált, a gyermekek megfelelő szintű fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben eredményez visszásságot.* Az Otthonban foglalkoztatott szakmai dolgozói létszám összességében ugyan meghaladja az NM rendelet⁵⁷ által meghatározott létszámminimumot, azonban a beosztások alapján 2 csoport esetében nem teljesül az 5 fő/csoport előírás. A szakmai dolgozókkal kapcsolatban aggodalomra ad okot a rendkívül magas fluktuáció, a gyermekfelügyelők felének hiányzó szakképzése, és hogy nincs gyógypedagógus végzettségű fejlesztő pedagógus vagy nevelő, miközben az ellátottak harmada különleges szükségletű. *Mindaz sérti az Alaptörvény XVI. cikke (1) bekezdésében biztosított a gyermekek megfelelő szintű fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát, valamint visszásságot eredményez az Alaptörvény XV. cikke (4) bekezdésében a különleges szükségletű gyermekek esélyegyenlőségnek vonatkozásában biztosított jogával összefüggésben.*

A beteg gyermekek ellátása, a mindennapos ápolónői jelenlétnek a megoldása, valamint a rendszeres, kéthetenkénti konzultáció lehetősége az Otthonon belül a gyermekpszichiáterrel követendő, jó gyakorlat. Ugyancsak példaértékű a számos szervezett szabadidős program biztosítása, és a sportolási lehetőségeknek a megteremtése. Értékelem a megtett erőfeszítéseket a magántanulói státusz elkerülése érdekében, és a kerületi iskolák növekvő térhódítását az Otthon növendékeinek képzésében. Ugyanakkor aggodalomra ad okot, hogy az iskolaköteles korú gyermekek jelentős hányada alkalmanként vagy rendszeresen nem vesz részt a kötelező iskolai oktatásban, hanem gyakran megalapozott indok nélkül az ügyeleten marad. Maga az ügyeleti szoba minősége, és az ügyeleti rendszer működése, beleértve az ebédhez jutás kérdését is, több szempontból is alapjogot sértő. *Az Alaptörvény XI. cikke (2) bekezdésében minden gyermeknek biztosított oktatáshoz, valamint a XVI. cikke (1) bekezdése alapján a gyermekek megfelelő fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz, továbbá a XX. cikke (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez való joggal összefüggésben eredményez visszásságot.*

A különleges adatok kezelését az NMM visszásságot megalapozónak találta, mind az egészségi állapotra és a szükséges kezelésre vonatkozó adatok nyilvános helyen történt kifüggesztése, mind az etnikai hovatartozás esetében, amikor az egyéni gondozási-nevelési tervben a szülő vagy törvényes képviselő hozzájárulása nélkül tüntettek fel egy gyermeket romának.

⁵⁶ „... gyermekotthon legalább 12, de legfeljebb 48 – önálló lakóegységben elhelyezett – gyermek otthonot nyújtó ellátását biztosítja”

⁵⁷ A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 1. számú melléklet II. Szakellátások 2. pont.

Szintén aggodalomra ad okot, hogy az egyéni gondozási-nevelési tervek elkészítésébe sem a szülőket, sem a szakembereket nem vonják be kellő mértékben. A szülőkkel való intézményen belüli kapcsolattartást a látogató szobák helyett gyakran csak az előtérben biztosították, mely alkalmatlan arra, hogy a gyermekek és szülők közötti kapcsolat mélyítéséhez hozzájáruljon, a hazagondozást elősegítse.

A gyermeki jogokat sérti, ha gyermekprostitúció veszélye esetén az intézmény munkatársai nem élnek jelzési kötelezettségükkel. Nem elfogadható, hogy a dolgozók hallgatólagosan már egészen fiatal kortól tudomásul veszik a gyermekek dohányzását, és nem tesznek meg minden elvárható intézkedést annak megakadályozása érdekében. A gyermekek közötti, illetve az önmaguk ellen irányuló erőszak előfordulásának a hátrítása, megbocsátható csínytevésnek, játéknak, szórakozásnak tekintése nehezíti a hatékony ellenlépések megtételét. *Viszasságot okoz az Alaptörvény III. cikk (1) bekezdésében rögzített embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmával, valamint az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében deklarált az érintett gyermekeknek a megfelelő fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz, továbbá az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez való joggal összefüggésben az, hogy egyes nevelők bántalmazó módon (kiabálás, pofonnal fenyegetés, megfélemlítés, megszigényítés) próbálnak hatni, valamint, hogy a személyzet nem tudja megvédeni a gyermekeket az önmaguktól vagy kortársaiktól feléjük irányuló agressziótól.*

A gyermekek panaszjogával kapcsolatban negatívum, hogy nincs lehetőség anonim módon történő jelzésekre, hogy akadozik a kapcsolattartás a gyámokkal és a gyermekjogi képviselővel is. Pozitívum, hogy a gyermek többsége úgy érzi, fordulhat a nevelőjéhez, az otthonvezetőjéhez a gondjával.

4. Ajánlások, kezdeményezések, javaslatok

A látogatás megállapításaival összefüggésben a Jegyzőkönyv 19. cikk b) bekezdésének megfelelően az Ajb. 31. § (1) bekezdése alapján az NMM a következő ajánlásokat teszi a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság mint fenntartó vezetőjének:

1. intézkedjen annak érdekében, hogy a jövőben az igazgató az Ajb. 25. § (1) bekezdése szerinti együttműködési kötelezettségét teljesítse;
2. gondoskodjon a szakmai programok jóváhagyásáról;
3. fordítson fokozott figyelmet a fenntartói ellenőrzések során az SZMSZ-ben felsorolt létesíthető munkakörök és a tényleges alkalmazotti munkakörök összhangjára, különös tekintettel arra, hogy valamennyi az NM rendeletben kötelezően előírt munkakör megtalálható legyen az Otthonban;
4. intézkedjen a megrongálódott szerkezeti elemek (pl. nyílászárók) cseréjéről;
5. dolgozzon ki prevenciós munkát segítő továbbképzéseket a droghasználat, a dohányzás, a gyermekprostitúció, a gyermekek közötti erőszak megelőzésének, felszámolásának témakörében, és biztosítsa a szakdolgozók számára a részvételt.

Az Ajb. 32. § (1) bekezdése alapján az NMM kezdeményezi az Otthon igazgatójánál, hogy:

6. az ellátási formák tekintetében gondoskodjon az Otthon Alapító Okirata és működési engedélye, valamint szakmai programja és házirendje összhangba hozásáról, ügyeljen rá, hogy az egyes otthonegységek szakmai programjai az adott egységre vonatkozzanak;
7. hozza összhangba az SZMSZ-ben felsorolt létesíthető munkakörök és a tényleges alkalmazotti munkaköröket, különös tekintettel arra, hogy az NM rendeletnek megfelelően mindhárom otthonegység rendelkezzen pszichológusi státusszal;
8. biztosítsa valamennyi csoportban az NM rendelet szerinti létszámnorma érvényesülését
9. biztosítsa megfelelő végzettségű munkatársak foglalkoztatásával, hogy a különleges szükségletű, és/vagy sajátos nevelési igényű gyermekek megkaphassák az állapotuknak megfelelő gondoskodást;
10. növelje a szakképzett munkaerők foglalkoztatási arányát;

11. gondoskodjon arról, hogy az egyéni gondozási-nevelési tervek elkészítésében több szakemberek közreműködjön, és lehetőség szerint növeljék a szülők bevonását a tervezésbe;
12. szüntessék meg a különleges adatok kezelésében – mind a betegszoba falán, mind az egyéni gondozási-nevelési tervben – mutatkozó alapjogsértést megalapozó gyakorlatot;
13. fordítson fokozott figyelmet arra, hogy a tanköteles korú gyermekek tanítási időben csak indokolt esetben tartózkodhassanak a gyermekotthon területén;
14. az Otthonban tartózkodó, az iskolájukból hiányzó gyermekek étkeztetését oldja meg;
15. intézkedjen az Otthon elhasználandó berendezési tárgyainak (pl. ajtó, kilincs, zuhanyrózsák) cseréje érdekében;
16. szüntesse meg azt a gyakorlatot, mely szerint a személyes higiénia biztosításának érdekében felnőtthöz kelljen fordulni (pl. WC-papír elzárás);
17. komplex prevenciós munkával lépjen fel a prostitúció, a drogozás és dohányzás ellen, vegyék igénybe a prevencióban jártas szakemberek segítségét;
18. intézkedjen, hogy egyetlen dolgozó se alkalmazzon erőszakos eszközöket a gyermekek ellátása, nevelése során;
19. biztosítsa (pl. továbbképzésekkel), hogy a szakdolgozók egységes elvek és módszerek alapján csökkentsék/szüntessék meg a gyermekek közötti agressziót; védjék meg a gyermekeket az önmaguk vagy mások által feléjük irányuló bármilyen (verbális, lelki, testi, szexuális) erőszakos cselekedetektől;
20. gondoskodjon a kapcsolattartó szobák rendeltetésüknek megfelelő használhatóságáról;
21. helyezzen ki az intézményben jól látható és könnyen elérhető helyen panaszládát,
22. támogassa a gyermekönkormányzat érdemi működését, biztosítsa, hogy üléseiről készüljön jegyzőkönyv.

A látogatás megállapításaival összefüggésben a Jegyzőkönyv 19. cikk b) bekezdése valamint az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján az NMM kezdeményezi az Országos Betegjogi és Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ Főigazgatójánál, hogy

23. vizsgálja ki, hogy az előírásnak megfelelően megtörtént-e az Otthonban a gyermekjogi képviselő látogatása, és gondoskodjon róla, hogy hatékonyabban működhessen az Otthonban gondozott gyermekek érdekérvényesítése.

A jegyzőkönyv 19. cikk c) bekezdése, valamint az Ajbt. 37. §-a alapján az NMM javasolja az emberi erőforrások miniszterének, hogy

24. intézkedjen a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet olyan tartalmú kiegészítéséről, hogy a Gyvt. 59. § (1) bekezdése az azonos telephelyen működő gyermekotthoni egységek esetében is irányadó legyen.
25. a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 2. számú melléklete II. Rész Képesítési előírások a gyermekjóléti és gyermekvédelmi személyes gondoskodás egyes formáiban dolgozók részére II. Szakellátásokra vonatkozó előírásainak módosításával biztosítsa, hogy a gyermek-, lakás- és utógondozói otthonokban foglalkoztatható munkatársak végzettsége alkalmazkodjon az ellátandó gyermekek, fiatal felnőttek életkorához.

A jegyzőkönyv 19. cikk c) bekezdése, valamint az Ajbt. 37. §-a alapján az NMM felkéri a belügyminisztert és az igazságügyi minisztert

26. az AJB-373/2015. és a 704/2016. számú jelentésekben foglalt ajánlását megismételve, hogy dolgozzon ki a gyermekek szexuális kizsákmányolására és a gyermekprostitúcióra vonatkozó bűnmegelőzési és áldozatsegítési stratégiát.

Budapest, 2016. október

Székely László sk

AJB-1603/2016. számú jelentésének képmelléklete

1.2. kép Dicsőségfal Sporteredmények

3. kép Megrongált lámpatest az elnyomott csikkek nyomával egy hálószobában

4. kép Szótanulás matricái: különböző variációk szexuális fogalmakra, testrészek megnevezésére egy kiskamasz hálószobájában

5. 6. kép A kapcsolattartás helyszínei, a szoba éppen raktár, a nyitott előteret lehet használni

7. kép Betegszoba falán a különleges adatok; a gyermekek betegségére, a kezelésükre vonatkozó utasítások

8. kép A nappali konyha-étkező része rendben várja a hazaérkezőket.

9. kép Ügyeleti szoba – gyakran tartózkodnak ott a diákok az iskola helyett.

10. kép Beszakadt, kilincs nélküli ajtó, rajta a sárga kartonon a következő utasítások olvashatók:
„GYEREKNEK BELÉPNI TILOS”
„KOPOGLY HA BEAKARSZ JÖNI”

11. kép Az elosztódoboz tető nélkül kenyeret rejt.